

Τα ανθρώπινα δικαιώματα σου...

Ένας οδηγός για ηλικιωμένα άτομα

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περιεχόμενα

Πρόλογος	3
Εισαγωγή.....	5
Χρησιμοποιώντας αυτόν τον οδηγό.....	5
ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Εισάγοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα	7
Γιατί τα ανθρώπινα δικαιώματα συνδέονται με εμένα;.....	7
Πως προστατεύονται τα ανθρώπινα δικαιώματά μου στην Ελλάδα;	8
Βασικές πληροφορίες για τις συνθήκες περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ΟΗΕ	15
Μπορούν ποτέ τα ανθρώπινα δικαιώματά μου να περιοριστούν ή να καταργηθούν;	16
ΕΝΟΤΗΤΑ 2: Ανθρώπινα δικαιώματα και ηλικιωμένα άτομα.....	18
Ποιά ανθρώπινα δικαιώματα είναι σημαντικά για τους ηλικιωμένους;.....	18
Το δικαίωμά σας να μην υπόκεισθε σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση	19
Το δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής σας ζωής, της κατοικίας και της αλληλογραφίας σας	28
Το δικαίωμά σας στη ζωή.....	42
ΕΝΟΤΗΤΑ 3: Πρακτικές συμβουλές και πληροφορίες	55
Συζητώντας γι' αυτό	55
Αναλαμβάνοντας δράση	56
ΕΝΟΤΗΤΑ 4: Χρήσιμες επαφές.....	63
Φορείς προστασίας δικαιωμάτων (ψυχικά) ασθενών.....	63
Φορείς προστασίας δικαιωμάτων απέναντι στη Δημόσια Διοίκηση	64
Φορείς προστασίας δικαιωμάτων απέναντι σε δυσμενείς διακρίσεις	65
Δικαιώματα που περιλαμβάνονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.....	66

Πρόλογος

Το παρόν έχει εκπονηθεί από την Ομάδα του Μηχανισμού Υποστήριξης ως πρόσθετο παραδοτέο, την περίοδο 19.03.2013 – 19.06.2013, στο πλαίσιο της υλοποίησης του έργου «Μηχανισμός Υποστήριξης των Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας και Δικτύωσης – Συνεργασίας σε Τομεακό και Περιφερειακό Επίπεδο», το οποίο υλοποιείται βάσει σύμβασης του Υπουργείου Υγείας (ΥΥ) και της Ένωσης Εταιριών «ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ Α.Ε. – ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ - ΙΔΡΥΜΑ Δ. & Θ.ΤΣΑΤΣΟΥ».

Το παρόν στοχεύει ως οδηγός στην υποστήριξη των ίδιων των ηλικιωμένων ατόμων, προκειμένου να ενημερωθούν για το πλαίσιο προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους.

Στη σύγχρονη εποχή, έχουν υλοποιηθεί σημαντικές νομικές προσπάθειες για την ενίσχυση της κινητοποίησης αναφορικά με τα δικαιώματα των ηλικιωμένων ατόμων, σε διεθνές επίπεδο. Μέχρι πρότινος, το ζήτημα της γήρανσης θεωρείτο μείζονος σημασίας για ορισμένες μόνο χώρες. Στην εποχή μας, ο αριθμός των ατόμων ηλικίας από 60 ετών και άνω αυξάνεται με πρωτοφανή ρυθμό και αναμένεται να αυξηθεί περαιτέρω μέχρι το τέλος της δεκαετίας. Δυστυχώς, η αύξηση αυτή έχει αναδείξει την έλλειψη προστατευτικών μηχανισμών και τα υφιστάμενα κενά στις πολιτικές και τα προγράμματα που αφορούν τα θέματα των ηλικιωμένων ατόμων.

Τα ηλικιωμένα άτομα δεν είναι μια ομοιογενής ομάδα και, ως εκ τούτου, τα ζητήματα προστασίας δικαιωμάτων που αντιμετωπίζουν, ποικίλουν. Ενώ ορισμένοι συνεχίζουν να διατηρούν ένα δραστήριο τρόπο ζωής ως μέρος της κοινότητάς τους, πολλοί εξ αυτών είναι άστεγοι, ζουν απομονωμένοι και στερούνται επαρκούς περίθαλψης. Τα ηλικιωμένα άτομα συχνά βρίσκονται σε ευάλωτη θέση, καθώς ίσως εξαρτώνται από άλλους για την υποστήριξη και τη φροντίδα τους.

Η χάραξη της πολιτικής για την ψυχική υγεία πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της πολιτικής για την υγεία, την πρόνοια και την κοινωνία γενικότερα.

Επίσης, η πολιτική για την ψυχική υγεία θα πρέπει να προάγει τα δικαιώματα όλων των ατόμων που λαμβάνουν υπηρεσίες, όπως **η ισότητα και η εξάλειψη των διακρίσεων, το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής, το δικαίωμα πληροφόρησης και συμμετοχής, η απαγόρευση των βασανιστηρίων και το δικαίωμα στη ζωή.**

Πολύ συχνά, τα παραπάνω δικαιώματα αγνοούνται, δεν εφαρμόζονται κατάλληλα μέτρα, με αποτέλεσμα να παραβιάζονται ή / και υιοθετούνται στερεοτυπικές στάσεις και συμπεριφορές, τόσο από το γενικό πληθυσμό, όσο κάποιες φορές και από επαγγελματίες, στην παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας και στο σχεδιασμό αντίστοιχων μέτρων πολιτικής.

Εισαγωγή

Πολλές καταστάσεις που βιώνουν τα ηλικιωμένα άτομα εμπλέκουν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Παρόλα αυτά, η διαθέσιμη πληροφόρηση για τα ανθρώπινα δικαιώματα και το πώς σχετίζονται με τους ηλικιωμένους είναι ελάχιστη. Αρκετά συχνά, ένα άτομο μπορεί να μη συνειδητοποιεί ότι έχει τη δυνατότητα να κάνει κάτι για να αλλάξει την κατάστασή του, ή ακόμα μπορεί να μη συνειδητοποιεί πως είναι λανθασμένος ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζεται. Είναι, συνεπώς, ζωτικής σημασίας τα ηλικιωμένα άτομα να μπορούν να έχουν πρόσβαση στην πληροφόρηση σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματά τους, έτσι ώστε να μπορούν να θέσουν σε αμφισβήτηση μια κακή μεταχείριση και να απαιτήσουν καλύτερες υπηρεσίες.

Αυτός ο οδηγός παρέχει πρακτικές πληροφορίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη σύνδεσή τους με τα ηλικιωμένα άτομα. Απευθύνεται άμεσα στα ηλικιωμένα άτομα. Επιπλέον, ο οδηγός θα είναι χρήσιμος και για τα άτομα τα οποία είτε δουλεύουν με ηλικιωμένα άτομα, είτε επιθυμούν να μάθουν περισσότερα σχετικά με τον αντίκτυπο που έχουν τα ανθρώπινα δικαιώματα στα ηλικιωμένα άτομα.

Χρησιμοποιώντας αυτόν τον οδηγό

Αυτός ο οδηγός έχει σκοπό να σου δώσει μια ιδέα σχετικά με καταστάσεις που πιθανόν να αφορούν τα ανθρωπινά δικαιώματά σου. Αυτό θα δώσει σε εσένα –ή σε κάποιον που μπορεί να μιλήσει εκ μέρους σου– τη γνώση και τη δυνατότητα να αναγνωρίζεις και να αντιμετωπίζεις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επισημαίνεται

ότι αυτός ο οδηγός δεν παρέχει νομικές συμβουλές. Εάν έχετε την υποψία ότι κάποιος καταπατά τα ανθρώπινα δικαιώματά σας, ή δεν είστε βέβαιοι για κάτι που αναφέρεται στον οδηγό αυτό, τότε καλύτερα να απευθυνθείτε σε έναν έμπειρο σύμβουλο. Συμβουλευτικές γραμμές αναγράφονται στην ενότητα «Χρήσιμες Επαφές», στο τέλος αυτού του οδηγού.

Αυτός ο οδηγός είναι σχεδιασμένος είτε για απευθείας και συνολική ανάγνωση, είτε για ανάγνωση επιλεγμένων μερών που έχουν εφαρμογή σε εσάς. Έχουμε αποφύγει τη χρήση νομικών όρων, όπου αυτό είναι δυνατόν, και παρέχουμε ξεκάθαρους ορισμούς, όπου η χρήση νομικών όρων είναι αναγκαία. Ακόμα, χρησιμοποιούμε ένα σημαντικό αριθμό από παραδείγματα για να επεξηγήσουμε τις πληροφορίες που παρέχονται στον οδηγό αυτό. Κάποια από αυτά τα παραδείγματα είναι νομικές υποθέσεις, άλλα είναι παραδείγματα χρήσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εκτός δικαστικών αιθουσών.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Εισάγοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα

Γιατί τα ανθρώπινα δικαιώματα συνδέονται με εμένα;

Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι τα θεμελιώδη δικαιώματα που έχουμε όλοι μας, απλώς επειδή είμαστε άνθρωποι. Ανήκουν σε όλους και παρέχουν σημαντικά μέσα προστασίας για τα ηλικιωμένα άτομα. Τα ανθρώπινα δικαιώματα υποχρεώνουν τις Δημόσιες Αρχές – συμπεριλαμβανομένων της κυβέρνησης, των νοσοκομείων και των κοινωνικών υπηρεσιών– να σε μεταχειρίζονται με **δίκαιο** και **ίσο** τρόπο, με **αξιοπρέπεια, σεβασμό και αυτονομία**.

Πολλά άτομα θεωρούν ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι μόνο σημαντικά σε χώρες του εξωτερικού, ή ότι είναι ένα περίπλοκο νομικό ζήτημα. Όμως, τα ανθρώπινα δικαιώματα συνδέονται με πολλές από τις αποφάσεις που οι άνθρωποι λαμβάνουν και με τις καταστάσεις που βιώνουν σε καθημερινή βάση. Δεν περιορίζονται μόνο σε νομικά κείμενα και σε υποθέσεις δικαστηρίων. Αρκετά συχνά, μπορεί κανείς να επιλύσει ένα πρόβλημα στο οποίο εμπλέκονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, με το να συζητήσει γι' αυτό και να καταλήξει στη λύση του, χωρίς να απαιτείται να καταφύγει στα δικαστήρια.

Για να μπορέσει κανείς να καταλάβει με ποιο τρόπο τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορούν να τον βοηθήσουν και να τον προστατεύσουν, είναι σημαντικό να έχει μια βασική γνώση του τρόπου με τον οποίο τα ανθρώπινα δικαιώματα λειτουργούν στην πράξη.

Τι πρέπει να γνωρίζετε για τα ανθρώπινα δικαιώματα

- Τα ανθρώπινα δικαιώματα ανήκουν σε όλους, και βασίζονται σε θεμελιώδεις αρχές όπως αυτή της δίκαιης μεταχείρισης, της ισότητας, της αξιοπρέπειας, του σεβασμού και της αυτονομίας.
- Έχουν να κάνουν με το πώς οι δημόσιες αρχές –συμπεριλαμβανομένων της κυβέρνησης, των νοσοκομείων και των κοινωνικών υπηρεσιών, πρέπει να σας συμπεριφέρονται.
- Αποτρέπουν τις αρχές από το να προβαίνουν σε ορισμένες πράξεις, όπως για παράδειγμα να σας συμπεριφέρονται με εξευτελιστικό τρόπο.
- Άλλες πάλι φορές, υποχρεώνουν τις αρχές να λάβουν ορισμένη δράση, όπως το να δράσουν με στόχο την προστασία της ζωής σας.
- Οι ρίζες και η καταγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων βρίσκονται βαθιά στην ιστορία πολλών διαφορετικών κοινωνιών, πολιτισμών και ατόμων.
- Τα ανθρώπινα δικαιώματα αναγνωρίστηκαν για πρώτη φορά νομικώς, κατόπιν της κτηνωδίας του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, στην Παγκόσμια Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.
- Έκτοτε, υπογράφηκαν πολλές διαφορετικές συμφωνίες ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

Πως προστατεύονται τα ανθρώπινα δικαιώματά μου στην Ελλάδα;

Η Συνταγματική κατοχύρωση της ισότητας ενώπιον του νόμου και της πρόσβασης στη δικαιοσύνη

Το ελληνικό Σύνταγμα στο άρθρο 4 παρ. 1 προβλέπει ότι όλοι οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του Νόμου. Με το άρθρο αυτό,

κατοχυρώνεται η «νομική ισότητα», δηλαδή η ισότητα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων και η αρχή της ίσης μεταχείρισης των πολιτών από το Κράτος. Το άρθρο 4 παρ. 1 θεμελιώνει το κύριο ή γενικό δικαίωμα ισότητας και έχει συμπληρωματικό ή επικουρικό χαρακτήρα, προκειμένου να καλύψει κάθε πεδίο το οποίο δεν κατοχυρώνεται ρητά στο Σύνταγμα. Η αρχή της ισότητας δεν είναι δεσμευτική μόνο κατά την εφαρμογή του νόμου για τον εφαρμοστή του δικαίου και το δικαστή, αλλά δεσμεύει και το νομοθέτη, ο οποίος πρέπει να νομοθετεί με τρόπο ώστε να πραγματώνεται η ισότητα. Η ισότητα, όπως κατοχυρώνεται στο ελληνικό Σύνταγμα, δεν έχει την έννοια της τυπικής ή αριθμητικής ισότητας, δεν απαιτεί δηλαδή την ταυτόσημη μεταχείριση όμοιων και ανόμοιων καταστάσεων. Αντίθετα, έχει την έννοια της ουσιαστικής ή αναλογικής ισότητας που υποχρεώνει σε όμοια μεταχείριση των όμοιων και ανόμοια των ανόμοιων. Εξάλλου, το ίδιο το Σύνταγμα περιλαμβάνει διατάξεις που προβλέπουν την υποχρέωση του νομοθέτη να θέτει ευνοϊκότερες ρυθμίσεις για ορισμένες κατηγορίες πολιτών, όπως για παράδειγμα οι πολύτεκνες οικογένειες και τα άτομα με αναπηρία.

Πέρα από την κατοχύρωση της ισότητας ενώπιον του νόμου, το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος εγγυάται το σεβασμό και την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ως πρωταρχικής αξίας που διέπει την ελληνική πολιτεία: «Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας», η οποία δεν μπορεί να αναθεωρηθεί ή να ανασταλεί. Ανθρώπινη αξιοπρέπεια έχουν όλα τα φυσικά πρόσωπα χωρίς οποιαδήποτε διάκριση ή εξαίρεση. Η αξία του ανθρώπου, την οποία το Κράτος έχει την υποχρέωση να σέβεται και να προστατεύει, συνεπάγεται την απαραβίαστη και χωρίς περιορισμό αναγνώριση του ατόμου από το

δίκαιο ως υποκείμενο δικαίου, ως φορέα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Αυτονόητη συνέπεια της κατοχύρωσης στο Σύνταγμα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας αποτελεί και η γενική αρχή της ισότητας.

Επιπλέον, το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος εγγυάται την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του συνόλου των πολιτών και το δικαίωμα συμμετοχής τους σε κάθε πτυχή της ζωής: «Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη». Το συγκεκριμένο άρθρο κατοχυρώνει το δικαίωμα του καθενός να αναπτύσσεται ως άνθρωπος, δεν αναφέρεται λοιπόν στην υπόσταση της προσωπικότητας, αλλά στην ανάπτυξή της. Κατοχυρώνει ένα γνήσιο γενικό δικαίωμα ελευθερίας, που συμπληρώνει την ειδική προστασία της προσωπικότητας που παρέχεται από άλλα δικαιώματα και αναφέρεται ρητά στο δικαίωμα συμμετοχής των ατόμων στην κοινωνική, οικονομική, πολιτική ζωή της χώρας, δίνοντας ενεργητική-συμμετοχική διάσταση στο δικαίωμα στην προσωπικότητα (πέρα από αμυντική διάσταση). Η προσωπικότητα, σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 1, έχει έννοια ευρύτερη από την έννοια της νομικής προσωπικότητας, που αφορά την ικανότητα του ατόμου να είναι υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων και έχει ποικίλες επιμέρους εκδηλώσεις, όπως η σεξουαλική ελευθερία, η ελευθερία δημόσιας εικόνας και παρουσίας, η οικονομική ελευθερία και η ελευθερία των συμβάσεων, η ελευθερία της επιχειρηματικής δραστηριότητας κλπ.

Η Συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος πρόσβασης στη δικαιοσύνη

Η δικαστική προστασία είναι δικαίωμα κατοχυρωμένο στο ελληνικό Σύνταγμα. Σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ. 1, «καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σε αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει». Με τη διάταξη αυτή, κατοχυρώνεται το δικαίωμα της δικαστικής προστασίας για το σύνολο των ατόμων και, συνεπώς, και των ατόμων με αναπηρία.

Η διάταξη δεν εγγυάται την ευνοϊκή απόφαση του δικαστηρίου, αλλά την ελεύθερη πρόσβαση σε αυτό. Κατοχυρώνει, συνεπώς, το θεμελιώδες δικονομικό δικαίωμα της προσφυγής στα δικαστήρια, της αξίωσης να κινηθεί η διαδικασία αντικειμενικής απονομής δικαιοσύνης. Δε δημιουργεί, αλλά προϋποθέτει ουσιαστικά δικαιώματα, την ύπαρξη και απόλαυση των οποίων προστατεύει δίνοντας το δικαίωμα σε κάθε άτομο να λάβει έννομη προστασία. Η φράση «όπως νόμος ορίζει» σημαίνει πως η εφαρμογή της δικαστικής προστασίας ισχύει μέσα στο πλαίσιο που θέτουν οι εκάστοτε ισχύοντες δικονομικοί νόμοι, που προσδιορίζουν τον τρόπο άσκησης του δικαιώματος λήψης έννομης προστασίας. Αντικείμενο της δικαστικής προστασίας, όπως προκύπτει από τη διατύπωση του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος, είναι τα δικαιώματα και τα έννομα συμφέροντα του ίδιου του ατόμου που απευθύνεται στα δικαστήρια και όχι τα δικαιώματα ή τα συμφέροντα τρίτων. Δικαιώματα και συμφέροντα των οποίων η βλάβη θα πρέπει να υφίσταται σε ενεστώτα χρόνο ή έστω πιθανολογείται για το μέλλον.

Περιεχόμενο της προστασίας είναι η κατοχύρωση ή αποκατάσταση του δικαιώματος που θίγεται. Και η δικαστική προστασία πρέπει να είναι πλήρης και αποτελεσματική, προκειμένου να γίνεται σεβαστή η συνταγματική επιταγή. “Πλήρης” σημαίνει πως δεν υπάρχει διαφορά για την οποία να αποκλείεται το δικαίωμα παροχής δικαστικής προστασίας, αλλά και, παράλληλα, η προστασία δεν περιορίζεται απλώς στον έλεγχο της τυπικής νομιμότητας διοικητικής ενέργειας, αλλά περιλαμβάνει και τον έλεγχο τήρησης των ορίων της διακριτικής ευχέρειας. “Αποτελεσματική” σημαίνει πως πρέπει να παρέχεται σε χρόνο και με τρόπο που εξασφαλίζει πράγματι την απονομή δικαιοσύνης. Ακόμη, αποτελεσματική είναι η δικαστική προστασία, όταν δεν περιορίζεται στην εκδίκαση της ουσίας της υποθέσεως, αλλά παράλληλα προσπαθεί να αποτρέψει και την επέλευση ανεπανόρθωτης ζημίας σε εκείνον που προσφεύγει στη δικαστική διαδικασία με την άσκηση ένδικου βοηθήματος. Με τη συγκεκριμένη συνταγματική διάταξη, δεν κατοχυρώνεται το δικαίωμα δικαστικής προστασίας μόνο έναντι της διοίκησης, αλλά και έναντι ιδιωτών.

Έχει υποστηριχθεί η άποψη πως η συνταγματική διάταξη του άρθρου 20 παρ. 1 κατοχυρώνει από κοινού ένα κοινωνικό δικαίωμα (δημιουργώντας μη αγώγιμη υποχρέωση της πολιτείας να ιδρύσει δικαστήρια) και ένα ατομικό δικαίωμα (αγώγιμη αξίωση έναντι της πολιτείας να μην εμποδίζει με κάθε είδους περιορισμούς το δικαίωμα του ατόμου να επιδιώκει και να λαμβάνει δικαστική προστασία). Ακόμη, έχει εκφραστεί η άποψη για διττή φύση της δικαστικής προστασίας, ως θεμελιώδους δικαιώματος ατόμων ή ομάδων, αλλά και ως θεσμικής εγγύησης για την οργάνωση και λειτουργία της δικαιοσύνης ή

συνταγματικής αρχής που διέπει και καθοδηγεί την αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης.

Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας με τη στενή έννοια του όρου (αξίωση του ενδιαφερόμενου να απευθυνθεί στο δικαστήριο) και της ακροάσεως ενώπιον του δικαστηρίου (δικαίωμα εκατέρωθεν ανάπτυξης απόψεων επί πραγματικών και νομικών ζητημάτων) διακρίνονται στη θεωρία, ωστόσο έχει εκφραστεί η άποψη πως *stricto sensu* είναι απολύτως αλληλένδετα, καθώς προκειμένου να υπάρχει η δυνατότητα δικαστικής ακρόασης –που εμπεριέχει και το δικαίωμα του κάθε διαδικού να κληθεί στη διαδικασία–, προϋπόθεση είναι η πρόσβαση στα δικαστήρια, η οποία, χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα ανάπτυξης απόψεων, επιχειρημάτων, συλλογισμών από κάθε εμπλεκόμενη πλευρά, δεν θα μπορούσε να έχει ουσιαστικό νόημα.

Στο Σύνταγμα, κατοχυρώνεται, ακόμη, το δικαίωμα αναφοράς προς τις αρχές, δικαίωμα αντίστοιχο με το δικαίωμα της δικαστικής προστασίας απέναντι στη διοίκηση. Συγκεκριμένα, όπως αναφέρεται στο άρθρο 10 παρ. 1 του Συντάγματος, «Καθένας ή πολλοί μαζί έχουν το δικαίωμα, τηρώντας τους νόμους του Κράτους, να αναφέρονται εγγράφως στις αρχές, οι οποίες είναι υποχρεωμένες να ενεργούν σύντομα κατά τις κείμενες διατάξεις και να απαντούν αιτιολογημένα σε εκείνον που υπέβαλε την αναφορά, σύμφωνα με το νόμο».

Όπως ορίζεται στο άρθρο 10 παρ. 3, «Η αρμόδια υπηρεσία ή αρχή υποχρεούται να απαντά στα αιτήματα για παροχή πληροφοριών και χορήγηση εγγράφων, ιδίως πιστοποιητικών, δικαιολογητικών και βεβαιώσεων μέσα σε ορισμένη προθεσμία, όχι μεγαλύτερη των 60 ημερών, όπως νόμος ορίζει. Σε περίπτωση παρόδου άπρακτης της

προθεσμίας αυτής ή παράνομης άρνησης, πέραν των άλλων τυχόν κυρώσεων και έννομων συνεπειών, καταβάλλεται και ειδική χρηματική ικανοποίηση στον αιτούντα, όπως νόμος ορίζει».

Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 10, «Μόνο μετά την κοινοποίηση της τελικής απόφασης της αρχής στην οποία απευθύνεται η αναφορά, και με την άδειά της, επιτρέπεται η δίωξη εκείνου που την υπέβαλε για παραβάσεις που τυχόν υπάρχουν σ' αυτή».

Ως «αναφορά», με την έννοια της συνταγματικής διάταξης του άρθρου 10 παρ. 1, μπορεί να θεωρηθεί «κάθε γραπτό αίτημα που υποβάλλεται προς τις δημόσιες αρχές και δεν περιορίζεται σε απλή παροχή πληροφοριών». Από αυτή, διακρίνονται οι αιτήσεις παροχής πληροφοριών, οι αναφορές προς τη Βουλή, ένδικα βοηθήματα, ένδικα μέσα και πράξεις στα δικαστήρια. Ωστόσο, καλύπτονται αναφορές προς δικαστικές αρχές ή προς τη Βουλή που αφορούν την άσκηση διοικητικών αρμοδιοτήτων τους.

Οι διοικητικές αρχές είναι υποχρεωμένες να ενεργήσουν σύντομα και να απαντήσουν αιτιολογημένα σε κάθε αναφορά που κατατίθεται σε αυτές. Όπως είναι υποχρεωμένες να απαντήσουν σε ορισμένη προθεσμία για αιτήματα παροχής πληροφοριών και χορήγησης εγγράφων, χωρίς αυτή η υποχρέωση να εξαρτάται από την ύπαρξη συγκεκριμένης σχετικής διάταξης νόμου. Το δικαίωμα της αναφοράς είναι «διαδικαστικό», δεν αποτελεί αυτοτελές δικαίωμα, αλλά λειτουργεί για την προστασία άλλων δικαιωμάτων.

Με βάση το άρθρο 10 παρ. 3, σε συνδυασμό με το άρθρο 5Α του Συντάγματος, αλλά και τις διατάξεις των άρθρων 1 (που ορίζει το

πολίτευμα), 2. παρ. 1 (που αναφέρει ως πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας το σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου), 5 παρ. 1, 10 παρ. 1 και 20 του Συντάγματος, βρίσκει έρεισμα το συνταγματικό δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων. Η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας επιβάλλει διαφάνεια στην κρατική εξουσία και διοίκηση, ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου και το δικαίωμα ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητάς του οδηγούν στο δικαίωμα του καθενός να πληροφορείται και να γνωρίζει τα δεδομένα διοικητικών εγγράφων που τον αφορούν και μπορεί και να θίγουν αυτά τα δικαιώματά του, ενώ τα δικαιώματα αναφοράς στη διοίκηση και πρόσβασης στη δικαιοσύνη προϋποθέτουν πως, προκειμένου να καθίσταται αυτό εφικτό, ο ενδιαφερόμενος θα έχει επαρκή πληροφόρηση.

Βασικές πληροφορίες για τις συνθήκες περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ΟΗΕ

Υπάρχουν εννέα συνθήκες-πυρήνες για τα ανθρώπινα δικαιώματα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα από ζητήματα, μεταξύ άλλων βασανιστήρια, γυναίκες και ρατσιστικές διακρίσεις, καθώς και γενικές συνθήκες που προστατεύουν τα δικαιώματα όλων.

Αυτή τη στιγμή, δεν υπάρχει μια συγκεκριμένη συνθήκη για τα ηλικιωμένα άτομα, αν και έχουν γίνει ορισμένες σχετικές συζητήσεις στα Ηνωμένα Έθνη.

Οι συνθήκες καλύπτουν ένα ευρύτερο φάσμα δικαιωμάτων απ' ό,τι η Πράξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση – συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στην υγεία και στη στέγαση.

Η εφαρμογή κάθε συνθήκης σε εθνικό επίπεδο παρακολουθείται από επιτροπές ειδικών των Ηνωμένων Εθνών.

Οι συνθήκες του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν αποτελούν άμεσα μέρος του δικαίου των κρατών. Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορεί κάποιος να φέρει μια υπόθεση στα δικαστήρια χρησιμοποιώντας μία από αυτές τις συνθήκες. Ωστόσο, μπορούν παρ' όλα αυτά να είναι ένα πολύ ισχυρό εργαλείο που αναγκάζει την κυβέρνηση να λογοδοτεί, αλλά και να επηρεάσουν την εθνική πολιτική. Ο ΟΗΕ έχει επίσης τις «Αρχές των ΗΕ για τους ηλικιωμένους» (1991). Το έγγραφο αυτό δε θέτει νομικές υποχρεώσεις για τα κράτη, αλλά είναι μια σημαντική και ισχυρή δήλωση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που παρέχεται στους ηλικιωμένους.

Μπορούν ποτέ τα ανθρώπινα δικαιώματά μου να περιοριστούν ή να καταργηθούν;

Ορισμένα δικαιώματα είναι τόσο θεμελιώδη ώστε δεν πρέπει ποτέ να περιοριστούν ή να απαγορευθούν με οποιοδήποτε τρόπο. Τα δικαιώματα αυτά είναι γνωστά ως **απόλυτα δικαιώματα**.

- Για παράδειγμα, οι δημόσιες αρχές δεν πρέπει ποτέ να σας βασανίζουν ή να σας συμπεριφέρονται με απάνθρωπο ή εξευτελιστικό τρόπο υπό οποιοσδήποτε συνθήκες, ούτε καν κατά τη διάρκεια ενός πολέμου ή εθνικής έκτακτης ανάγκης.

Ωστόσο, η πλειοψηφία των δικαιωμάτων δεν είναι απόλυτα και μπορεί να περιορίζονται ή να απαγορεύονται σε ορισμένες περιπτώσεις.

Ορισμένα δικαιώματα μπορούν να περιοριστούν μόνο σε αυστηρά καθορισμένες συνθήκες, που ορίζονται στη νομική ερμηνεία του δικαιώματος. Αυτά είναι γνωστά ως **περιορισμένα δικαιώματα**.

- Για παράδειγμα, οι δημόσιες αρχές μπορούν να περιορίσουν το δικαίωμά σας στην ελευθερία, αν καταδικαστείτε για ποινικό αδίκημα και είστε στη φυλακή, ή εάν κρατείστε νόμιμα επειδή έχετε προβλήματα ψυχικής υγείας.

Μερικά, αλλά όχι όλα τα δικαιώματα μπορεί να περιοριστούν κάτω από πιο γενικούς όρους, προκειμένου να προστατευτούν τα δικαιώματα των άλλων ή τα συμφέροντα της ευρύτερης κοινότητας. Τα δικαιώματα αυτά είναι γνωστά ως **ειδικά δικαιώματα**.

- Για παράδειγμα, η κυβέρνηση μπορεί να περιορίσει το δικαίωμά σας στην ελευθερία της έκφρασης, αν αυτή υποκινείται από φυλετικό μίσος ή αν δημοσιεύετε ψευδή στοιχεία για ένα άλλο πρόσωπο.

Θα εξετάσουμε με περισσότερες λεπτομέρειες στην επόμενη ενότητα τους διάφορους τρόπους με τους οποίους τα δικαιώματα μπορεί να περιοριστούν ή να καταργηθούν.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: Ανθρώπινα δικαιώματα και ηλικιωμένα άτομα

Μπορεί να έχετε ακούσει ιστορίες για την κακοποίηση των ηλικιωμένων σε οικοτροφεία ή από άτομα που τους φροντίζουν στο σπίτι τους, για γιατρούς που αρνούνται να παράσχουν ιατρική περίθαλψη σε ηλικιωμένους αποκλειστικά και μόνο λόγω της ηλικίας τους, ή για οίκους ευγηρίας που κλείνουν ξαφνικά χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες των φιλοξενουμένων. Μπορεί να έχετε ακόμη και άμεση εμπειρία από αυτά τα είδη των καταστάσεων.

Ωστόσο, ίσως δεν μπορείτε να συνειδητοποιήσετε ότι οι καταστάσεις αυτές αφορούν όλα τα θέματα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο νόμος περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί σημαντικό μηχανισμό για την προστασία των ηλικιωμένων έναντι διαφόρων μορφών κακομεταχείρισης. Αυτή η ενότητα δίνει πρακτικές πληροφορίες για τα είδη των θεμάτων που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και μπορεί να αντιμετωπίσουν τα ηλικιωμένα άτομα.

Ποιά ανθρώπινα δικαιώματα είναι σημαντικά για τους ηλικιωμένους;

Όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα που προστατεύονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση και την Πράξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα αφορούν και μπορεί να είναι χρήσιμα για τα ηλικιωμένα άτομα. Ένας πλήρης κατάλογος των δικαιωμάτων μπορεί να βρεθεί στο τέλος του οδηγού. Ωστόσο, αυτός ο οδηγός θα επικεντρωθεί στα τρία βασικά

ανθρώπινα δικαιώματα που έχουν χρησιμοποιηθεί ευρύτατα για την προστασία των ηλικιωμένων ατόμων:

- Το δικαίωμα να μην υποβάλλονται σε βασανιστήρια ή να μην υπόκεινται σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση
- Το δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της κατοικίας και της αλληλογραφίας
- Το δικαίωμα στη ζωή

Αυτά τα τρία δικαιώματα δημιουργούν μια σειρά από ζητήματα τα οποία μπορεί να είναι χρήσιμα για τους ηλικιωμένους και αναλύονται παρακάτω. Ωστόσο, η σημασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τους ηλικιωμένους δεν περιορίζεται σε αυτά τα θέματα. Ο νόμος περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων εξακολουθεί να είναι ένας σχετικά νέος νόμος και έχει μεγάλες δυνατότητες για την ενδυνάμωση και την προστασία των ηλικιωμένων σε πολλούς τομείς της ζωής.

Το δικαίωμά σας να μην υποκείσθε σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση

Το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα αναφέρει ότι κανείς δεν πρέπει να υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή να υπόκειται σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση. Το δικαίωμα αυτό είναι απόλυτο δικαίωμα. Αυτό σημαίνει ότι δεν πρέπει να βασανίζεστε ή να υποβάλλεστε σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση σε καμία περίπτωση, καθώς το δικαίωμα αυτό δεν μπορεί ποτέ να παραβιαστεί ή να περιοριστεί.

Το άρθρο 3 δεν αφορά μόνο τα βασανιστήρια. Η απαγόρευση της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης μπορεί να είναι πολύ σημαντική για τους ηλικιωμένους.

- Απάνθρωπη μεταχείριση σημαίνει μεταχείριση που προκαλεί σοβαρή ψυχική ή σωματική βλάβη.
- Ταπεινωτική μεταχείριση σημαίνει μεταχείριση που είναι κατάφωρα εξευτελιστική και αναξιοπρεπής.

Οι καταστάσεις στις οποίες οι ηλικιωμένοι μπορεί να βιώσουν απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση εξετάζονται παρακάτω. Ωστόσο, μόνο τα πιο σοβαρά είδη κακομεταχείρισης καλύπτονται από το δικαίωμα αυτό. Το αν η μεταχείριση είναι αρκετά σοβαρή ώστε να είναι απάνθρωπη ή ταπεινωτική θα εξαρτάται πάντα από τις ιδιαίτερες συνθήκες της υπόθεσής σας, λαμβάνοντας υπόψη παράγοντες όπως την ηλικία σας, το αν είστε άνδρας ή γυναίκα, την κατάσταση της υγείας σας, καθώς και το χρονικό διάστημα που υποβλήθηκατε στη μεταχείριση αυτή.

Για να γίνει κατανοητό αυτό, συγκρίνετε τη διαφορά ανάμεσα σε ένα ηλικιωμένο ευπαθές άτομο που αρνήθηκε να φάει ή να πιει για 24 ώρες με ένα νεαρό υγιές άτομο που αρνήθηκε να φάει ή να πιει για 24 ώρες. Καμία κατάσταση δεν είναι αποδεκτή, αλλά το ηλικιωμένο ευπαθές άτομο είναι πιθανό να πληγεί πολύ πιο σοβαρά.

Η μεταχείριση δε χρειάζεται να είναι εσκεμμένη –το αντίκτυπο που έχει είναι αυτό που μετράει. Για παράδειγμα, αν το προσωπικό σε έναν οίκο ευγηρίας άθελά του αφήνει τους φιλοξενούμενους σε λερωμένα σεντόνια για μεγάλο χρονικό διάστημα, λόγω έλλειψης προσωπικού,

αυτό μπορεί να εξακολουθεί να ισούται με απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση.

Στον πυρήνα αυτού του δικαιώματος, βρίσκεται η **ανθρώπινη αξιοπρέπεια**.

Για τους ηλικιωμένους, το δικαίωμα αυτό μπορεί να έχει εφαρμογή σε μια σειρά από καταστάσεις:

Κακοποίηση ή παραμέληση

Οι ηλικιωμένοι μπορεί να υποφέρουν από κακοποίηση ή παραμέληση σε χώρους όπως τα νοσοκομεία ή οι οίκοι ευγηρίας ή κατά την κατ'οίκον φροντίδα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η μεταχείριση αυτή μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση με βάση το γεγονός ότι συνιστά απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση.

Καταστάσεις που μπορεί να εμπλέκουν απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση περιλαμβάνουν:

- βρώμικα σεντόνια
- αμέλεια που οδηγεί σε κατακλίσεις
- το να αφήνουν τους δίσκους των τροφίμων, χωρίς να σας βοηθήσουν να φάτε, αν είστε πολύ αδύναμοι για να φάτε μόνοι σας
- η χρήση υπερβολικής δύναμης για να σας συγκρατήσουν
- το να αγνοούνται συστηματικά οι κλήσεις σας για βοήθεια
- το να σας πλένουν ή να σας ντύνουν χωρίς να λαμβάνουν υπόψη την

αξιοπρέπειά σας

- άλλες μορφές κακής μεταχείρισης

Παράδειγμα

Η κ. Σ., ηλικίας 102 ετών, ενώ ήταν στο νοσοκομείο, αισθάνθηκε απομονωμένη, παραμελημένη και ότι την είχαν μεταχειριστεί χωρίς σεβασμό. Παρά το γεγονός ότι ήταν τυφλή, τα γεύματα και τα ροφήματα τής παρέχονταν με τρόλεϊ σερβιρίσματος –και στις περισσότερες περιπτώσεις χωρίς καν να την ενημερώνουν ότι ήταν εκεί. Κατά κανόνα, το προσωπικό δεν της πρόσφερε καμία βοήθεια για να φάει ή να πιει. Ως αποτέλεσμα, πολλά από τα γεύματα αποσύρονταν άθικτα. Η κ. Σ. υπέστη επίσης μια μεγάλη ταπείνωση, όταν ζήτησε ένα κομοδίνο, αλλά η απάντηση που έλαβε από μια νοσοκόμα ήταν πως θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει το δίσκο για την ακράτειά της. Αυτό το είδος της μεταχείρισης είναι απαράδεκτο και θα μπορούσε να ανέλθει σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση.

Απαράδεκτες πρακτικές, όπως η συστηματική άρνηση να σας μεταφέρουν στην τουαλέτα, το γδύσιμό σας στη θέα άλλων, η φυσική ή λεκτική κακοποίηση, μπορεί να είναι αρκετά σοβαρές, ώστε να θεωρηθούν ως απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση. Σε κάθε περίπτωση, αυτό θα εξαρτηθεί από τις ιδιαίτερες συνθήκες της υπόθεσής σας, συμπεριλαμβανομένου του πόσο σοβαρή είναι η μεταχείριση και ο αντίκτυπος που είχε σε σας. Αν δεν είστε σίγουροι για το εάν έχετε υποβληθεί σε μια απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, μπορείτε να μιλήσετε με έναν έμπειρο σύμβουλο –

συμβουλευτικές γραμμές δίνονται στην ενότητα «Χρήσιμες επαφές» στο τέλος του παρόντος οδηγού.

Παράδειγμα

Ένας 89χρονος άνδρας μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο υποφέροντας από αφυδάτωση και δυσκοιλιότητα. Η κατάστασή του άρχισε να επιδεινώνεται. Το νοσοκομείο συνέχισε να εφαρμόζει επώδυνες θεραπείες για τη δυσκοιλιότητά του, παρά το γεγονός ότι τον οδηγούσαν συνεχώς στο σημείο να κλαίει από τον πόνο. Σε περισσότερες από μία περιπτώσεις, η οικογένειά του τον βρήκε κατά τη διάρκεια των επισκεπτηρίων εμφανώς αναστατωμένο, να κείτεται εκτεθειμένος από τη μέση και κάτω χωρίς κάποιο κάλυμμα. Τα παιδιά του ένωσαν όλο και περισσότερο αγανακτισμένα σε σχέση με τη μεταχείριση που λάμβανε ο πατέρας τους, αλλά το νοσοκομείο δεν ανταποκρίθηκε στις καταγγελίες τους. Μετά από 5 εβδομάδες στο νοσοκομείο, ο άνδρας αυτός πέθανε από πνευμονία.

Η οικογένειά του έγραψε στο γενικό διευθυντή του νοσοκομείου, με κοινοποίηση σε αρμόδιους φορείς, διαμαρτυρόμενη για τη μεταχείριση που είχε υποστεί ο πατέρας τους. Τόνισαν πως η θεραπεία του νοσοκομείου προς τον πατέρα τους θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι παραβιάζει το δικαίωμα του να μην αντιμετωπίζεται με απάνθρωπο ή εξευτελιστικό τρόπο. Δυστυχώς, ήταν πολύ αργά για τον πατέρα τους να λάβει πιο αξιοπρεπή μεταχείριση, αλλά σε μια αναλυτική απάντησή του, το νοσοκομείο αναγνώρισε πολλές ελλείψεις και δήλωσε ότι θα μάθουν από αυτή την υπόθεση.

Ανεπαρκής φροντίδα

Απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση μπορεί επίσης να προκύψει από ανεπαρκή φροντίδα. Για παράδειγμα, μπορεί να εκτιμηθεί ότι χρειάζεστε βοήθεια για να πλυθείτε ή/και να πάτε στην τουαλέτα. Αν οι αρχές αδυνατούν να σας παρέχουν τη φροντίδα αυτή, αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μια δυσάρεστη ή αναξιοπρεπή κατάσταση, όπως το να παραμείνετε με τα κόπρανα ή τα ούρα σας για αρκετές ώρες. Ανάλογα με τις περιστάσεις, αυτό μπορεί να είναι απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση.

Παράδειγμα

Ο κ. Χ., 77 ετών, εισήχθη στο νοσοκομείο με πρησμένα, πληγωμένα πόδια. Είχε ένα πιο κοντό αριστερό πόδι από την παιδική ηλικία και επίσης υπέφερε από οξύ πόνο στο δεξί ισχίο. Είχε ένα τεχνητό αριστερό πόδι. Πριν την εισαγωγή, ήταν σε θέση να κινηθεί γύρω από το σπίτι του με ένα βοηθητικό πλαίσιο «π».

Το προσωπικό της πτέρυγας δεν είχε αρκετό χρόνο για να τον βοηθήσει να τοποθετήσει το τεχνητό πόδι του. Ο θάλαμος δεν είχε μόνιμο ανυψωτήρα και ο ίδιος αφέθηκε κατά συνέπεια στο κρεβάτι, όπου υπέστη διπλή ακράτεια και ανέπτυξε οπίσθια κατάκλιση. Ως αποτέλεσμα, αδυνατούσε να καθίσει, να σταθεί ή να ανεβοκατέβει στο κρεβάτι του. Αυτή την αποτυχία να του παρασχεθεί ένα επαρκές επίπεδο φροντίδας και, κατά συνέπεια, τον υφιστάμενο εξευτελισμό του, θα μπορούσε να τα έχει επικαλεσθεί ως απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση. Εάν το προσωπικό τον είχε υποστηρίξει στο να κινείται πιο ελεύθερα, η κατάσταση αυτή θα μπορούσε

να είχε αποφευχθεί.

Τελικά, μετά από 6 εβδομάδες, μεταφέρθηκε στο θάλαμο αποκατάστασης. Το προσωπικό εκεί ήταν συγκλονισμένο από τη μεταχείριση που είχε υποστεί και γρήγορα του παρείχε την υποστήριξη που χρειαζόταν για να επανακτήσει τον έλεγχο της ζωής του. Μετά από 3 εβδομάδες σε αυτό το θάλαμο, ήταν αρκετά καλά για να πάει στο σπίτι. Ήταν σε θέση να μετακινηθεί από και προς το κρεβάτι του και να μετακινείται με ένα βοηθητικό πλαίσιο «π».

Περιορισμός

Σε ορισμένες περιπτώσεις, η εφαρμογή περιορισμού –με φυσικό ή άλλο τρόπο– μπορεί επίσης να ισοδυναμεί με απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση. Παραδείγματα περιλαμβάνουν το δέσιμο σε μια καρέκλα για να αποτραπεί η κίνηση ή η συνεχής παροχή φαρμακευτικής αγωγής για να παραμείνετε ναρκωμένος, επειδή υπάρχει έλλειψη προσωπικού. Ωστόσο, ο περιορισμός δε συνιστά απαραίτητα από μόνος του παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Και πάλι, το αν η μεταχείριση είναι αρκετά σοβαρή, ώστε να είναι απάνθρωπη ή ταπεινωτική, θα εξαρτηθεί από τις συγκεκριμένες περιστάσεις.

Κακές συνθήκες

Οι εξαιρετικά κακές συνθήκες σε οίκους ευγηρίας, νοσοκομεία, κατοικίες ή άλλα πλαίσια, όπως ο υπερβολικός συνωστισμός, ο ανεπαρκής εξαερισμός, η έλλειψη ιδιωτικότητας ή οι ανεπαρκείς

εγκαταστάσεις υγιεινής, θα μπορούσαν επίσης να ισοδυναμούν με απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση.

Παράδειγμα

Ένας άνδρας 76 ετών διέμενε σε κατάλυμα δημοτικής ιδιοκτησίας. Ήταν ο μόνος κάτοικος στη συνοικία του, καθώς όλα τα άλλα διαμερίσματα είχαν εκκενωθεί για λόγους ανακαίνισης. Το διαμέρισμά του ήταν βρώμικο, δεν είχε θέρμανση και ζεστό νερό, ούτε φυσικό φως, καθώς τα παράθυρα ήταν καλυμμένα με χαρτόνι. Ενώ ο άνδρας ήταν σαφώς δυσαρεστημένος με τη διαμονή του, δεν ένιωθε ότι ήταν σε θέση να διαμαρτυρηθεί. Ο συνήγορός του έθεσε αυτήν την κατάσταση στον υπεύθυνο κατοικιών. Ο υπεύθυνος των κατοικιών δήλωσε ότι δεν είχαν κάνει τίποτα γι' αυτό, γιατί ο ίδιος ο κάτοικος δεν είχε παραπονεθεί. Η παραμονή κάποιου σε τέτοιες άθλιες συνθήκες θα μπορούσε να ανέλθει σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση. Αν το άτομο είχε υποστηρίξει ότι ήταν ευχαριστημένο σε αυτό το κατάλυμα και δεν ήθελε να μετακινηθεί, θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη το δικαίωμά του στο σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και της κατοικίας.

Παραλείψεις από τις δημόσιες αρχές

Ο νόμος περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων δε συνίσταται μόνο στο να αποτρέπει τις δημόσιες αρχές από το να προβαίνουν σε ορισμένες ενέργειες. Ο νόμος περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων καλεί επίσης τις δημόσιες αρχές να λάβουν προληπτικά μέτρα για την πρόληψη παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εξ αρχής. Για παράδειγμα, αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει τη διασφάλιση της παροχής ενός

κατάλληλου και επαρκούς επιπέδου φροντίδας που είναι ενδεδειγμένο για τις ανάγκες σας. Αυτό θα μπορούσε να αποτρέψει μια κατάσταση όπου θα μπορούσε να προκύψει απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση.

Η υποχρέωση για την πρόληψη παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων περιλαμβάνει τις περιπτώσεις όπου η ζημία προκαλείται κυρίως από ιδιώτες και όχι από το προσωπικό ή τους φροντιστές μιας δημόσιας αρχής. Για παράδειγμα, αν μια δημόσια αρχή γνωρίζει ότι ένας συγγενής ή φίλος που σας φροντίζει στο σπίτι μπορεί να σας κακομεταχειρίζεται, έχουν καθήκον, στο πλαίσιο της Πράξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, να το διερευνήσουν ή να παρέμβουν. Αν υποβάλλεστε σε απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση και οι δημόσιες αρχές το γνωρίζουν αυτό και αδυνατούν να σας προστατεύσουν, αυτή η παράλειψη ενδέχεται να παραβιάζει το δικαίωμα αυτό.

Το ίδιο ισχύει και όταν υπάρχουν ενδείξεις κακοποίησης ή παραμέλησης μέσα σε ένα πλαίσιο, όπως ένα νοσοκομείο ή ένα οικοτροφείο. Οι δημόσιες αρχές έχουν την υποχρέωση να μη σας μεταχειρίζονται με απάνθρωπο ή εξευτελιστικό τρόπο. Αλλά έχουν επίσης θετική υποχρέωση να λάβουν προληπτικά μέτρα για να σας προστατεύσουν από αυτό το είδος της μεταχείρισης, έστω και αν δεν προκαλείται άμεσα από τα μέλη του προσωπικού τους –για παράδειγμα, αν προκαλείται από τους συγγενείς που σας επισκέπτονται στο νοσοκομείο. Οι δημόσιες αρχές πρέπει να ελέγχουν αν υπάρχουν ενδείξεις ότι έχετε υποβληθεί σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση.

Το δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής σας ζωής, της κατοικίας και της αλληλογραφίας σας

Το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης προστατεύει το δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της κατοικίας και της αλληλογραφίας. Καθορίζει επίσης, σε γενικές γραμμές, τις περιπτώσεις στις οποίες μια παρέμβαση (επίσης γνωστή ως περιορισμός) στο δικαίωμα αυτό είναι αποδεκτή –με άλλα λόγια, τις περιπτώσεις στις οποίες μια παρέμβαση είναι δικαιολογημένη.

Αυτό σημαίνει ότι το δικαίωμα αυτό δεν είναι απόλυτο δικαίωμα, αλλά ένα ειδικό δικαίωμα. Το δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της κατοικίας και της αλληλογραφίας σας μπορεί να χρειαστεί να δεχτεί παρέμβαση, προκειμένου να ληφθούν υπόψη τα δικαιώματα των άλλων ατόμων ή / και της ευρύτερης κοινότητας.

Ωστόσο, προκειμένου οποιαδήποτε παρέμβαση στο δικαίωμα αυτό να θεωρείται δικαιολογημένη, πρέπει να είναι νόμιμη, αναγκαία και αναλογική. Μια αναλογική αντιμετώπιση ενός προβλήματος είναι αυτή η οποία είναι κατάλληλη και όχι υπερβολική σε σχέση με τις συνθήκες.

Εξηγώντας την αναλογικότητα

Ορισμένες ερωτήσεις μπορούν να γίνουν για να σας βοηθήσουν να αποφασίσετε εάν μια ενέργεια είναι αναλογική, όπως το κατά πόσον οι εναλλακτικές προσεγγίσεις στο πρόβλημα θεωρήθηκαν ότι ήταν λιγότερο δραστικές.

Για παράδειγμα, ας υποθέσουμε ότι μια ηλικιωμένη γυναίκα που τη

φροντίζει η κόρη της στο σπίτι τους αναγκάζεται να μετακομίσει σε μονάδα φροντίδας ηλικιωμένων, επειδή η κόρη της δεν είναι πια σε θέση να φροντίσει η ίδια γι' αυτήν. Ανάλογα με τις συνθήκες, αυτό μπορεί να μην είναι αναλογικό, εάν, για παράδειγμα, οι αρχές δεν έχουν εξετάσει άλλες λιγότερο περιοριστικές επιλογές, όπως ένα πρόγραμμα φροντίδας που επιτρέπει στη γυναίκα να συνεχίσει να ζει στο σπίτι.

Μερικές φορές, ωστόσο, οι δημόσιες αρχές θα ενεργούν κατά τρόπο αναλογικό και η παρέμβαση στο δικαίωμα σας θα είναι δικαιολογημένη. Για παράδειγμα, αν υποθέσουμε ότι οι αρχές έχουν σαφείς ενδείξεις ότι η γυναίκα στην ανωτέρω περίπτωση υφίσταται κακομεταχείριση από την κόρη της. Η τοποθέτηση της γυναίκας σε οίκο ευγηρίας μπορεί να είναι η κατάλληλη απάντηση στις περιστάσεις, προκειμένου για την προστασία της.

Ένας απλός τρόπος για να σκεφτόμαστε την αναλογικότητα είναι ότι οι αρχές **δεν πρέπει να επιδεικνύουν “υπερβάλλοντα ζήλο”**.

Εάν οι δημόσιες αρχές δεν μπορούν να αποδείξουν ότι έχουν ενεργήσει με τρόπο αναλογικό, όταν παρεμβαίνουν σε ένα δικαίωμα, τότε ο περιορισμός δεν είναι αποδεκτός και το δικαίωμα έχει παραβιαστεί.

Εκτός από το ότι οι δημόσιες αρχές δεν πρέπει να παραβιάζουν το δικαίωμά σας στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της κατοικίας και της αλληλογραφίας σας με τις δικές τους ενέργειες, θα πρέπει επίσης, σε ορισμένες καταστάσεις, να λάβουν θετικά μέτρα για να βεβαιωθούν ότι το δικαίωμά σας έχει εκπληρωθεί. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την παροχή επιπλέον πόρων, όπως είναι η παροχή επαρκούς υποστήριξης για να σας δώσει τη δυνατότητα να συνεχίσετε

να ζείτε στην κατοικία σας, αντί να προχωρήσουν σε μια μετάβαση σε οικοτροφείο ή οίκο ευγηρίας.

Τι εννοούμε με τον όρο «οικογενειακή ζωή»;

Ο ορισμός της οικογενειακής ζωής σε γενικές γραμμές περιλαμβάνει τους στενούς και προσωπικούς δεσμούς οικογενειακού τύπου. Δεν καλύπτει μόνο συγγενείς εξ αίματος. Το δικαίωμα στο σεβασμό της οικογενειακής σας ζωής περιλαμβάνει το να είστε σε θέση να ζείτε μαζί με την οικογένειά σας και, όπου αυτό δεν είναι δυνατό, το να έχετε τακτική επαφή.

Το δικαίωμα στο σεβασμό της οικογενειακής σας ζωής θα είναι σημαντικό, εάν ζείτε μακριά από το σύντροφό σας ή / και άλλα μέλη της οικογένειας, ή εάν έχετε τοποθετηθεί σε έναν οίκο ευγηρίας που είναι μακριά από την οικογένειά σας και αυτό καθιστά πολύ δύσκολο γι' αυτούς να σας επισκεφθούν. Για παράδειγμα, εάν χρειάζεστε φροντίδα, ενώ συνεχίζετε να ζείτε στο σπίτι με το σύντροφό σας, αλλά η τοπική αρχή ισχυρίζεται ότι δε διαθέτει τους απαραίτητους πόρους ώστε να σας επιτρέψει να μείνετε στο σπίτι σας, αυτό μπορεί να επηρεάσει τη ζωή της οικογένειάς σας.

Εάν οι δημόσιες αρχές σας αναγκάζουν να ζήσετε χωριστά από το σύντροφό σας ή θέτουν άλλους περιορισμούς στην οικογενειακή σας ζωή, θα πρέπει να είναι σε θέση να αιτιολογήσουν την απόφασή τους. Θα πρέπει να εξετάσουν κατά πόσον οι ενέργειές τους είναι νόμιμες, αναγκαίες και **αναλογικές**. Εάν δεν είναι, αυτό θα συνιστά μια

προσβολή του δικαιώματός σας στο σεβασμό της οικογενειακής σας ζωής.

Παράδειγμα

Ένας άντρας και η γυναίκα του είχαν ζήσει μαζί για περισσότερα από 65 χρόνια. Η γυναίκα ήταν τυφλή και χρησιμοποιούσε το σύζυγο της ως «τα μάτια της». Μετά την ασθένεια του συζύγου και τη μεταφορά του σε ένα ίδρυμα ειδικής φροντίδας, ζούσαν χωριστά. Η γυναίκα του ζήτησε να μεταβεί εκεί μαζί του, αλλά η τοπική αρχή της απάντησε ότι δεν πληροί τα κριτήρια. Μια εκστρατεία που ξεκίνησε από την οικογένεια της, από τα μέσα ενημέρωσης και διάφορους ειδικούς στα ανθρώπινα δικαιώματα και οργανώσεις για ηλικιωμένα άτομα, υποστήριξε ότι η τοπική αρχή είχε παραβιάσει το δικαίωμα του ζευγαριού στο σεβασμό της οικογενειακής ζωής. Η αρχή συμφώνησε να αναθεωρήσει την απόφασή της και να προσφέρει στη σύζυγο μια επιδοτούμενη θέση, έτσι ώστε να μπορέσει να ενταχθεί με τον σύζυγό της στο ίδρυμα ειδικής φροντίδας.

Τι εννοούμε με τον όρο «ιδιωτική ζωή»;

Η ιδιωτική ζωή επίσης ορίζεται σε ένα ευρύ φάσμα. Σημαίνει κάτι περισσότερο από «ιδιωτικό» και επεκτείνεται για να συμπεριλάβει θέματα όπως:

- το να είστε σε θέση να ζήσετε την προσωπική σας ζωή, όπως θα επιλέξετε

- το να είστε σε θέση να δημιουργήσετε σχέσεις με άλλους, όπως θέλετε
- τη σωματική και ψυχική σας ευεξία
- το να είστε σε θέση να έχετε πρόσβαση σε ιατρική περίθαλψη
- το να έχετε πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με την ιδιωτική σας ζωή, οι οποίες μπορεί να βρίσκονται στην κατοχή άλλων
- το να διατηρούνται εμπιστευτικές οι προσωπικές σας πληροφορίες που είναι μέρος της ιδιωτικής σας ζωής

Ιδιωτική ζωή: προσωπικές επιλογές και αξιοπρέπεια

Παράδειγμα

Σε ένα ίδρυμα φροντίδας για ηλικιωμένους, το προσωπικό ξυπνούσε όλους τους ενοίκους στις 5 τα ξημερώματα, γιατί αυτό εξυπηρετούσε καλύτερα τις εναλλαγές βάρδιας του προσωπικού. Κανείς από τους ενοίκους δε διάλεγε την ώρα που θα επιθυμούσε να ξυπνήσει. Αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί ως παραβίαση του δικαιώματος του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής.

Το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής σας ζωής περιλαμβάνει το δικαίωμα στην προσωπική αυτονομία (το να κάνετε τις επιλογές σας για τη ζωή σας) και στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Αυτό είναι **πολύ ευρύ**, καλύπτοντας θέματα όπως την προστασία της ιδιωτικής ζωής, τις σχέσεις σας με τους άλλους ανθρώπους, τη ζωή σας στην κοινότητα, τον

πολιτισμό και τη γλώσσα. Είναι σχετικό με τις αποφάσεις που κάνετε για τη ζωή σας και τον τρόπο που αντιμετωπίζονται. Ζητήματα που μπορεί να είναι ιδιαίτερα σημαντικά για τους ηλικιωμένους περιλαμβάνουν:

- **προσωπικές και σεξουαλικές σχέσεις:** αυτό μπορεί να είναι σημαντικό σε έναν οίκο φροντίδας, όπου μπορεί να περιορίζεται η δυνατότητά σας να διαμορφώσετε ή να διατηρήσετε σχέσεις. Πολιτικές που περιορίζουν τη δυνατότητά σας να αποφασίζετε με ποιον θέλετε να περάσετε χρόνο και πως θα περάσετε το χρόνο σας μπορεί να παρεμβαίνουν στην ιδιωτική σας ζωή.
- **πολιτιστικές και άλλες ανάγκες:** αν είστε σε ένα νοσοκομείο ή έναν οίκο φροντίδας, εκείνοι που σας φροντίζουν θα πρέπει να σέβονται τις πολιτιστικές σας ανάγκες, όπως και τις θρησκευτικές πρακτικές ή τις διαιτητικές απαιτήσεις, ή οποιεσδήποτε άλλες ανάγκες που μπορεί να είναι μέρος της ιδιωτικής σας ζωής.
- **σωματική και ψυχική σας ευεξία:** αποφάσεις που επηρεάζουν τη σωματική ή / και ψυχική ευεξία είναι πιθανό να έχουν ισχυρό αντίκτυπο στην ιδιωτική σας ζωή. Αυτό μπορεί να προκύψει, εάν, για παράδειγμα, έχετε ανάγκη φροντίδας, αλλά δε διενεργείται κατάλληλη αξιολόγηση της φροντίδας σας, σας παρέχεται ανεπαρκής φροντίδα ή υφίσταστε καθυστέρηση στη λήψη υπηρεσιών κατόπιν της αξιολόγησης. Ανεπαρκείς υπηρεσίες φροντίδας μπορεί να έχουν σοβαρές επιπτώσεις στα δικαιώματά σας για σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και, σε ακραίες περιπτώσεις, στο δικαίωμά σας να μην υποβάλλεστε σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση.

- **συμμετοχή στη ζωή της κοινότητας:** η ιδιωτική σας ζωή μπορεί να αφορά και το αν είστε σε θέση να συμμετέχετε στη ζωή της κοινότητας ή να έχετε πρόσβαση σε βασικές οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Για παράδειγμα, αν θέλετε να παρακολουθήσετε ένα κέντρο ημερήσιας φροντίδας, αλλά δεν είστε σε θέση να πάτε σε εκδρομές τους, επειδή το κέντρο δεν επιχειρεί να μεριμνήσει για την κινητικότητά σας ή άλλες ανάγκες υποστήριξης που μπορεί να έχετε, αυτό μπορεί να επηρεάσει την προσωπική σας ζωή.
- **αποφάσεις σχετικά με τη θεραπεία:** εφόσον έχετε την ικανότητα να πάρετε αποφάσεις για τον εαυτό σας, το δικαίωμά σας να κάνετε επιλογές σχετικά με τη ζωή σας περιλαμβάνει την επιλογή σχετικά με το ποια θεραπεία θα αποδεχτείτε ή θα απορρίψετε (αν και μπορεί να μην είστε σε θέση να επιμείνετε σε ένα συγκεκριμένο τύπο θεραπείας). Αυτό δεν ισχύει για τους ανθρώπους που λαμβάνουν ακούσια θεραπεία, στο πλαίσιο του Νόμου περί Ψυχικής Υγείας του 2000 (Mental Health Act, 2000).

Οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι ανάγκες και οι επιθυμίες σας είναι κεντρικής σημασίας για όλες τις αποφάσεις σχετικά με την ιδιωτική σας ζωή, συμπεριλαμβανομένης της φροντίδας σας. Θα πρέπει να υποστηριχθείτε όσο το δυνατόν περισσότερο για να κάνετε τις επιλογές σας σχετικά με τον τρόπο ζωής σας. Εάν οι δημόσιες αρχές παρεμβαίνουν στην προσωπική σας ζωή με οποιονδήποτε τρόπο, θα πρέπει να έχουν νόμιμο λόγο για να το κάνουν αυτό. Δεν μπορούν να δικαιολογήσουν τις αποφάσεις τους με βάση μόνο την έλλειψη πόρων, παρ' όλο που μπορούν να λάβουν υπόψη τους οικονομικούς

παράγοντες. Όλες οι ενέργειες που αναλαμβάνουν πρέπει να είναι νόμιμες, αναγκαίες και **αναλογικές** –δεν πρέπει να είναι υπερβολικές σε συνάρτηση με τις περιστάσεις.

Προσωπική ζωή: η ιδιωτικότητα που αφορά το σώμα σας

Μια ακόμα σημαντική πλευρά της ιδιωτικής ζωής που μπορεί να έχει έντονη επίδραση στην αξιοπρέπεια σας, είναι το ποιος βλέπει ή αγγίζει το σώμα σας. Η ιδιωτικότητά σας και η αξιοπρέπειά σας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατάλληλα, όταν σας βοηθάει κάποιος να πλυθείτε, να ντυθείτε ή όταν σας φροντίζουν γενικότερα. Κάποιες περιπτώσεις που ίσως εμπλέκονται με το δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής σας ζωής περιλαμβάνουν:

- το να σας αλλάζουν ή να σας αφήνουν χωρίς ρούχα μπροστά στους άλλους
- το να σας πλένει ή να σας αλλάζει ρούχα άτομο του αντίθετου φύλου, ενώ είχατε συγκεκριμένα ζητήσει αυτό να μη συμβεί
- το να σας αναγκάζουν να χρησιμοποιήσετε την τουαλέτα μπροστά σε άλλους
- το να σας αναγκάζουν να μένετε σε μεικτά (ως προς το φύλο) δωμάτια και χώρους, ενώ κάτι τέτοιο σας επιβαρύνει ψυχολογικά

Παράδειγμα

Μια ηλικιωμένη γυναίκα αφέθηκε τελείως γυμνή σε μια μεικτή πτέρυγα, από το προσωπικό που την εκπαίδευε να ντύνεται μόνη της, στα πλαίσια του προγράμματος επανένταξής της. Αυτού του είδους η αντιμετώπιση μπορεί να θεωρηθεί παραβίαση του δικαιώματος για σεβασμό της ιδιωτικής ζωής.

Οποιαδήποτε ενέργεια που έχει αναληφθεί από τις δημόσιες αρχές και εμπλέκεται στην προσωπική σας ζωή με οποιοδήποτε τρόπο πρέπει να είναι νόμιμη, αναγκαία και **αναλογική**. Δεν πρέπει να είναι υπερβολική σε συνάρτηση με τις περιστάσεις.

Όπως μπορεί να έχετε παρατηρήσει, μερικές από αυτές τις περιπτώσεις ενδέχεται να θεωρηθούν ως **απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση**. Εάν μια περίπτωση που έχει αντίκτυπο στην προσωπική σας ζωή είναι ιδιαίτερα σοβαρή –για παράδειγμα, εάν σας αναστατώνει πολύ σοβαρά το να σας αλλάζει ρούχα άτομο του αντίθετου φύλου, επειδή είχατε πέσει θύμα σεξουαλικής κακοποίησης, είτε για θρησκευτικούς λόγους–, τότε αυτό ισούται δυνάμει με απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, ανάλογα πάντα και με τις συγκεκριμένες περιστάσεις.

Όταν συμβαίνει αυτό, οι δημόσιες αρχές δε θα μπορούν να δικαιολογήσουν τις πράξεις τους με το να προβάλλουν επιχειρήματα όπως π.χ. έλλειψη προσωπικού, έλλειψη πόρων, καθώς το δικαίωμά σας να μη λαμβάνετε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση συνιστά **απόλυτο δικαίωμα**.

Προσωπική ζωή: πρόσβαση στις προσωπικές σας πληροφορίες

Οι πληροφορίες που αφορούν εσάς και τη ζωή σας συνιστούν μέρος της προσωπικής σας ζωής. Αυτό συμπεριλαμβάνει τα ιατρικά και οικονομικά σας στοιχεία, καθώς και πληροφορίες για την όποια θεραπεία λαμβάνετε. Το αν η κοινοποίηση τέτοιων προσωπικών πληροφοριών σε τρίτους χωρίς τη συναίνεσή σας συνιστά παραβίαση του δικαιώματος στο σεβασμό της προσωπικής ζωής θα εξαρτηθεί από τις συνθήκες της περίπτωσης σας. Πρέπει να υπάρχει συγκεκριμένος λόγος για δημοσίευση πληροφοριών, όπως π.χ. η αποτροπή ενός εγκλήματος, η προστασία της υγείας της δικής σας ή κάποιου άλλου. Αυτός ο λόγος πρέπει να είναι νόμιμος, απαραίτητος και **αναλογικός**.

Θα πρέπει να έχετε πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με εσάς που κατέχουν οι δημόσιες αρχές. Οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να παρακρατούν πληροφορίες μόνο εάν υπάρχει νόμιμος λόγος γι' αυτό, όπως εάν η κοινοποίηση των πληροφοριών σ' εσάς θα μπορούσε να προκαλέσει σημαντική βλάβη στην υγεία ή την ασφάλεια τη δική σας ή κάποιου άλλου. Και πάλι, ο λόγος αυτός πρέπει να είναι έννομος, αναγκαίος και **αναλογικός**.

Προσωπική ζωή: Θεραπείες και πόροι

Το να μην είστε σε θέση να έχετε πρόσβαση σε ιατρική περίθαλψη και άλλες υπηρεσίες που χρειάζεστε μπορεί να επηρεάσει τη φυσική ή / και την ψυχική σας ευημερία και μπορεί, επομένως, να έχει ισχυρό αντίκτυπο στην ιδιωτική σας ζωή. Ωστόσο, τα δικαστήρια είναι πολύ σαφή στο ότι το δικαίωμά σας για σεβασμό της ιδιωτικής σας ζωής δε

σας δίνει αυτόματα ένα ειδικό δικαίωμα στη θεραπεία. Μερικές θεραπείες ή υπηρεσίες μπορεί να απαιτούν σημαντικούς πόρους και μπορεί επίσης να έχουν ελάχιστες πιθανότητες επιτυχίας ή / και να σας προκαλέσουν σημαντική δυσφορία. Τα δικαστήρια είναι προσεκτικά ώστε να μη δημιουργούν αδικαιολόγητο βάρος για τις δημόσιες αρχές. Επομένως, είναι γενικά στην ευχέρεια των δημόσιων αρχών, όπως το ΕΣΥ, να αποφασίσει εάν θα σας παράσχει θεραπεία ή υπηρεσίες, στις περιπτώσεις που δεν υπάρχει η νομική υποχρέωση να τις παράσχουν.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, όμως, οι δημόσιες αρχές θα έχουν τη νομική υποχρέωση να σας παρέχουν ιατρική φροντίδα ή άλλες υπηρεσίες. Στις περιπτώσεις που υπάρχει καθήκον να σας παρέχουν ιατρική φροντίδα ή υπηρεσίες, η καθυστέρηση στην παροχή αυτών θα μπορούσε να παραβιάσει το δικαίωμά σας στο σεβασμό στην ιδιωτική σας ζωή, κυρίως όπου η υπερβολική καθυστέρηση έχει σοβαρό αντίκτυπο στην υγείας σας.

Επιπροσθέτως, τα δικαστήρια έχουν αναγνωρίσει ότι αποφάσεις για άρνηση θεραπείας ή υπηρεσιών μπορεί να έχουν σοβαρές επιπλοκές για το δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής ζωής. Συνεπώς, οι δημόσιες αρχές δεν μπορούν έτσι απλά να αρνηθούν μια θεραπεία χωρίς λόγο. Πρέπει να εξετάσουν κάθε υπόθεση προσεκτικά και, παρότι μπορούν να λάβουν υπόψη τους οικονομικούς πόρους, δεν μπορούν απλά να δικαιολογήσουν τις αποφάσεις τους αποκλειστικά στη βάση της έλλειψης πόρων. Όσο μεγαλύτερο αντίκτυπο έχει στα ανθρώπινα δικαιώματά σας μια απόφαση για άρνηση θεραπείας, τόσο επιτακτικότερη είναι η ανάγκη για τις δημόσιες αρχές να μπορούν να δικαιολογήσουν την απόφασή τους.

Συγκεκριμένα, οι δημόσιες αρχές δεν μπορούν να αρνηθούν ιατρική θεραπεία απλά και μόνο λόγω της ηλικίας σας. Αυτό θα συνιστούσε διάκριση και θα συνιστούσε πιθανότατα παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σας.

Παράδειγμα

Μια οργάνωση για ηλικιωμένα άτομα έλαβε ένα τηλεφώνημα από μια ηλικιωμένη γυναίκα, η οποία είχε λάβει εξιτήριο από το νοσοκομείο χωρίς κατάλληλη ιατρική εκτίμηση. Όταν επέστρεψε στο σπίτι της, διαπίστωσε ότι δεν μπορούσε να χρησιμοποιήσει την τουαλέτα, καθώς χρειαζόταν υποστήριξη για να σηκωθεί. Επικοινωνήσε με έναν εργοθεραπευτή, ο οποίος την ενημέρωσε ότι θα πρέπει να παρέλθουν τουλάχιστον δύο μήνες για να διορθωθεί το πρόβλημα και, εν τω μεταξύ, θα πρέπει να χρησιμοποιεί πάνες ακράτειας. Δεν είχε όμως ακράτεια. Ένιωσε μεγάλη αναστάτωση με τη συμπεριφορά αυτή και εκδήλωσε αυτοκτονικές σκέψεις. Αυτού του είδους η κατάσταση μπορεί να θεωρηθεί ως παραβίαση του δικαιώματος στο σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και μπορεί ακόμα να ανέλθει σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση.

Τι προβλέπει το δικαίωμά μου στο σεβασμό για την κατοικία μου;

Το δικαίωμά σας στο σεβασμό της κατοικίας σας δεν είναι ένα δικαίωμα στη στέγαση, αλλά ένα δικαίωμα στο σεβασμό για την κατοικία που ήδη έχετε. Η κατοικία σας μπορεί να είναι ένα πλαίσιο, όπως ένα νοσοκομείο ή ένα οικοτροφείο, αν έχετε ζήσει εκεί για ένα σημαντικό χρονικό διάστημα. Εάν οι δημόσιες αρχές αποφασίσουν να σας

μετακινήσουν από την κατοικία σας ή να κλείσουν ένα νοσοκομείο ή οικοτροφείο στο οποίο ζείτε, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες σας, αυτό μπορεί να παρεμβάλλεται στο δικαίωμά σας στο σεβασμό για την κατοικία σας. Η κατάργηση κατοικιών ή χώρων στέγασης μπορεί επίσης να επηρεάσει το δικαίωμά σας στο σεβασμό της ιδιωτικής σας ζωής, δεδομένου ότι η μεταφορά σας είναι πιθανό να έχει σοβαρές επιπτώσεις στον τρόπο ζωής σας και μπορεί να σημαίνει ότι θα χάσετε τη φιλική παρέα μεταξύ του προσωπικού και των ενοίκων.

Παράδειγμα

Μια τοπική αρχή εξέταζε το κλείσιμο μιας στεγαστικής μονάδας για τους ηλικιωμένους, για οικονομικούς λόγους. Οι ένοικοι έφεραν την υπόθεση στις αρχές, υποστηρίζοντας ότι το κλείσιμο της μονάδας θα συνιστούσε παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματός τους στο σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, της οικογενειακής ζωής και της κατοικίας τους. Ισχυρίστηκαν ότι είχαν εύλογη προσδοκία ότι η μονάδα θα είναι το σπίτι τους για την υπόλοιπη ζωή τους. Η επιτροπή που αποφάνθηκε για την υπόθεσή τους συνήνεσε και η μονάδα δεν έκλεισε. Η επιτροπή δήλωσε ότι η ηλικία των ατόμων δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ως δικαιολογία για τον περιορισμό των δικαιωμάτων τους.

Το δικαίωμά σας στο σεβασμό της κατοικίας σας μπορεί επίσης να ισχύει, εάν θα προτιμούσατε να σας φροντίζουν στο δικό σας σπίτι, παρά να αναγκαστείτε να μεταβείτε σε στεγαστική φροντίδα (συμπεριλαμβανομένου και του δικαιώματός σας στο σεβασμό της

οικογενειακής σας ζωής, εάν κάτι τέτοιο θα σήμαινε ότι θα αποχωριστείτε από την οικογένειά σας).

Οι αποφάσεις για το κλείσιμο μιας στεγαστικής μονάδας ή νοσοκομείου ή για τη μετακίνησή σας από το σπίτι σας, θα πρέπει να δικαιολογούνται ως έννομες, αναγκαίες και **αναλογικές**.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί η απόφαση να κλείσει μία στεγαστική μονάδα να είναι αναλογική. Ωστόσο, πρέπει τουλάχιστον να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων οι δικές σας ανάγκες και απόψεις, καθώς και αυτές κάθε ξεχωριστού ένοικου. Επίσης, θα πρέπει να προσδιορίζονται για εσάς κατάλληλοι εναλλακτικοί χώροι διαμονής.

Το δικαίωμά σας στη ζωή

Το άρθρο 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου προστατεύει το δικαίωμα στη ζωή. Το δικαίωμα αυτό έχει δύο πτυχές. Οι δημόσιες αρχές πρέπει:

- **να μην αφαιρούν τη ζωή σας**, εκτός από μερικές πολύ περιορισμένες περιπτώσεις. Οι περιπτώσεις αυτές είναι νόμιμες ενέργειες που αναλαμβάνονται προκειμένου για την προστασία ατόμου από τη βία, για τη σύλληψη ατόμου, για την αποτροπή ατόμου που κρατείται νομίμως από το να διαφύγει, ή για την καταστολή μιας εξέγερσης. Οποιαδήποτε δράση που θα αναληφθεί πρέπει να μη χρησιμοποιεί περισσότερη δύναμη από αυτή που είναι απολύτως απαραίτητη.
- **να λαμβάνουν εύλογα μέτρα για την προστασία της ζωής σας**. Για παράδειγμα, πρέπει να υπάρχει επαρκής νομοθεσία για την προστασία σας από τους άλλους που μπορεί να θέλουν να αφαιρέσουν τη ζωή σας.

Το καθήκον της προστασίας της ζωής δε σημαίνει ότι οι δημόσιες αρχές, όπως το ΕΣΥ, πρέπει να κάνουν πάντα ό,τι μπορούν για να σώσουν τη ζωή, ανεξάρτητα από τις περιστάσεις. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η δημόσια αρχή μπορεί να ισχυριστεί ότι ένα άτομο δε θα πρέπει να λαμβάνει επώδυνες και παρεμβατικές θεραπείες που θα παρατείνουν τη ζωή του, αλλά δε βελτιώνουν την ποιότητά της κατά τη γνώμη της δημόσιας αρχής. Τα δικαστήρια έχουν δεχθεί ότι σε ορισμένες περιπτώσεις η ταλαιπωρία που περιλαμβάνει η θεραπεία θα πρέπει να σταθμίζεται έναντι του σεβασμού για τη διατήρηση της ζωής.

Εντολές Μη Ανάνηψης (EMA)

Μερικές φορές, οι γιατροί μπορεί να θεωρούν ότι η διατήρηση στη ζωή ενός ήδη πολύ άρρωστου ατόμου, θα προκαλούσε μόνο περισσότερη ταλαιπωρία, καθώς η ανάρρωση είναι αδύνατη ή πολύ απίθανη. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι γιατροί μπορεί να εξετάσουν τη τοποθέτηση αυτού που είναι γνωστό ως "Εντολή Μη Ανάνηψης (EMA)" στον ιατρικό φάκελο ενός ατόμου. Υπό αυτές τις συνθήκες, το ιατρικό προσωπικό δε θα προσπαθήσει να ανανήψει το άτομο, εάν, για παράδειγμα, η καρδιά του αποτύχει.

Ωστόσο, μια EMA δεν πρέπει να τοποθετείται στα ιατρικά σας αρχεία χωρίς τη συναίνεση ή τη γνώση σας, ούτε θα πρέπει ο φορέας να έχει μια πολιτική που λέει ότι οι EMA μπορούν να τοποθετηθούν στα αρχεία οποιουδήποτε πάνω από μια ορισμένη ηλικία.

Αυτού του είδους οι καταστάσεις έχουν σοβαρές συνέπειες για το δικαίωμα στη ζωή και μπορούν να τεθούν υπό αμφισβήτηση. Θα πρέπει να διαβουλευτούν με εσάς και την οικογένειά σας. Οι EMA πρέπει να γίνονται μόνο μετά από πολύ προσεκτική εξέταση των δεδομένων της ξεχωριστής σας περίπτωσης. Οι γιατροί δε θα πρέπει να κάνουν υποθέσεις για την ποιότητα ζωής σας. Από τη στιγμή που τοποθετείται μια EMA στο αρχείο σας, αυτή θα πρέπει να επανεξετάζεται τακτικά, έτσι ώστε να μπορεί να αρθεί, εάν αλλάξει η κατάστασή σας.

Παράδειγμα

Μια ηλικιωμένη γυναίκα εισήχθη στο νοσοκομείο με λοίμωξη του

αναπνευστικού. Το ιατρικό προσωπικό τοποθέτησε μια EMA στο αρχείο της, διότι θεώρησαν ότι, ως άτομο μεγαλύτερης ηλικίας, έχει χαμηλή ποιότητα ζωής που δεν πρέπει να παραταθεί. Δε συμβουλευθήκαν την ίδια ή κάποιο μέλος της οικογένειάς της. Αυτό το είδος της κατάστασης θα μπορούσε να θεωρηθεί ως παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή.

Αν είστε ένας ενήλικας με την **ικανότητα** να λαμβάνετε αποφάσεις για τον εαυτό σας και ζητήσετε μια EMA να τοποθετηθεί στα ιατρικά αρχεία σας, αυτό δε συνιστά παραβίαση του δικαιώματός σας στη ζωή.

Τί σημαίνει ικανότητα να λαμβάνετε αποφάσεις;

Εάν δεν είστε σε θέση να λάβετε αποφάσεις για τον εαυτό σας σχετικά με ένα συγκεκριμένο θέμα, για παράδειγμα, σχετικά με το αν θέλετε ή όχι μια συγκεκριμένη θεραπεία, αυτό σημαίνει ότι στερείστε της ικανότητας σε σχέση με την απόφαση αυτή. Ο νόμος χρησιμοποιεί μια δοκιμή αξιολόγησης (τεστ) για να αποφανθεί εάν έχετε την ικανότητα ή όχι. Αυτό το τεστ θα εξετάσει κατά πόσο είστε σε θέση να κατανοήσετε, να θυμηθείτε και να πιστέψετε τις πληροφορίες σχετικά με τις επιλογές σας, να ζυγίσετε τα υπέρ και τα κατά των διαθέσιμων επιλογών σας και να λάβετε μια απόφαση με βάση αυτούς τους παράγοντες.

Άρνηση θεραπείας

Αν είστε ένας ενήλικας με την **ικανότητα** να λαμβάνετε αποφάσεις για τον εαυτό σας, οι αποφάσεις σας σχετικά με το αν πρέπει ή όχι να

δεχθείτε θεραπεία πρέπει να γίνονται σεβαστές, ακόμη και αν η μη θεραπεία θα οδηγήσει στο θάνατό σας. Ωστόσο, εάν αποφασίσετε να δεχθείτε θεραπεία, μπορεί να μην είστε σε θέση να επιμείνετε σε ένα συγκεκριμένο είδος θεραπείας.

Το δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής σας ζωής, σας δίνει το δικαίωμα να κάνετε τις δικές σας **επιλογές** σε αυτή την περίπτωση. Η μόνη εξαίρεση είναι μια ακούσια θεραπεία στα πλαίσια του Νόμου περί ψυχικής υγείας του 2000 (Mental Health Act, 2000).

Τι συμβαίνει με όσους δεν μπορούν να αποφασίσουν για τον εαυτό τους;

Εάν δεν έχετε την **ικανότητα** να λάβετε αποφάσεις για τον εαυτό σας σχετικά με την ιατρική θεραπεία σας και είστε μπροστά σε μια επώδυνη και παρεμβατική θεραπεία για να παραταθεί η ζωή σας, πρέπει να βρεθεί μια ισορροπία μεταξύ του οφέλους και της ζημίας από τη θεραπεία. Για να αρθεί το καθήκον διατήρησής σας στη ζωή, θα πρέπει να υπάρχουν πολύ υψηλά επίπεδα πόνου, δυσφορίας ή αναξιοπρέπειας.

Σε αυτήν την περίπτωση, είναι σημαντικό να μη γίνονται υποθέσεις για την ποιότητα ζωής. Οι συνθήκες κάθε ξεχωριστής περίπτωσης πρέπει να εξετάζονται προσεκτικά.

Εάν είστε σε μια «μόνιμη φυτική κατάσταση» σημαίνει ότι είστε σε μια μόνιμη και μη αναστρέψιμη κατάσταση αναισθησίας. Αν ισχύει αυτό, μπορεί μετά από πολύ προσεκτική εξέταση να αποσυρθεί η θεραπεία

σας, κάτι που εν τέλει θα οδηγήσει στο θάνατό σας. Τα δικαστήρια έχουν δηλώσει ότι αυτό δεν αποτελεί παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή. Δεν υπάρχει απόλυτη υποχρέωση να συνεχιστεί η παροχή μιας θεραπείας για τη διατήρηση της ζωής, εάν η θεραπεία θα ήταν εν τέλει μάταιη.

Εκ των προτέρων οδηγίες (advance directives)

Η **εκ των προτέρων οδηγία** είναι μια γραπτή δήλωση ότι δεν επιθυμείτε να λάβετε μια συγκεκριμένα ιατρική θεραπεία, στην περίπτωση που στο μέλλον χάσετε την **ικανότητα** να συναινέσετε ή να κάνετε ενημερωμένες επιλογές (informed choices) σχετικά με τη θεραπεία σας. Οι γιατροί πρέπει να συμμορφωθούν με αυτές τις επιθυμίες, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων. Προκειμένου να είναι αξιόπιστη μια εκ των προτέρων οδηγία, πρέπει να πληροί ορισμένες προϋποθέσεις – παρακαλούμε, συμβουλευτείτε έναν έμπειρο σύμβουλο, εάν θα θέλατε να καταρτίσετε μια εκ των προτέρων οδηγία. Συμβουλευτικές γραμμές αναγράφονται στην ενότητα «Χρήσιμες Επαφές», στο τέλος αυτού του οδηγού.

Η νομοθεσία και η πρακτική στην Ελλάδα^{1,2}

Στην ελληνική κοινωνία, έχουν θεσπιστεί νόμοι που αφορούν στην αυτοδιαχείριση του ασθενούς. Το δικαίωμα του ατόμου να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του κατοχυρώνεται στο άρθρο 5, παρ. 1 του Συντάγματος, που αποτελεί εξειδίκευση και συγκεκριμενοποίηση της προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (άρθρο 2, παρ. 1 του Συντάγματος). Μέσω του συγκεκριμένου δικαιώματος σε συνδυασμό και με το άρθρο 57 του Αστικού Κώδικα, προστατεύονται όλες οι ανθρώπινες δραστηριότητες, με τις οποίες ο άνθρωπος ολοκληρώνεται και εκφράζεται ως προσωπικότητα και για τις οποίες δεν υφίσταται άλλη ρητή συνταγματική διάταξη. Το 1992, νομοθετήθηκαν τα δικαιώματα του νοσοκομειακού ασθενούς στο Ν. 2071/92, άρθρο 47, ενώ το 1997, με το Ν. 2519, άρθρο 12, καθιερώθηκαν τα όργανα προστασίας των δικαιωμάτων των ασθενών. Το κράτος δηλαδή υποχρεούται να απέχει από ενέργειες με τις οποίες εμποδίζεται η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου και επιπλέον να λαμβάνει θετικά μέτρα για να τη διευκολύνει.

Στο πλαίσιο αυτής της ελευθερίας μπορεί να υπαχθεί και η δυνατότητα του ατόμου να αρνηθεί την περαιτέρω συνέχιση θεραπείας, σε περίπτωση που αυτή δε συνδέεται με κάποια προοπτική ίασης, αλλά συνεπάγεται μόνο επώδυνες στιγμές. Οι άνθρωποι μπορούν να αποφασίζουν τη φροντίδα που επιθυμούν να λάβουν για το τέλος της

---

¹ Καλαφάτη, Μ. & Παϊκοπούλου, Δ. (2011). Νοσηλευτική Φροντίδα σε Ασθενείς Διαφορετικής Πολιτισμικής Προέλευσης σε Μονάδα Εντατικής Θεραπείας. *Νοσηλευτική*, 50(1), 49–62.

² Κρανιδιώτης, Γ., Γεροβασίλης, Β., Τασούλης, Α. & Νανάς, Σ. (2010). Προτελευταία διλήμματα στη μονάδα εντατικής θεραπείας. Μη κλιμάκωση και απόσυρση της υποστηρικτικής της ζωής αγωγής. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, 27(1), 18-36.

ζωής τους, καταγράφοντάς την σε επίσημο νομικό έντυπο. Με τα έντυπα αυτά, οι οικογένειες των νοσηλευομένων στη Μονάδα Εντατικής Θεραπείας γνωρίζουν την επιθυμία του αγαπημένου τους προσώπου για το τέλος της ζωής του και απαλλάσσονται από το άγχος της λήψης οποιασδήποτε άλλης απόφασης. Αυτά τα έντυπα γράφονται όσο το άτομο είναι διανοητικά ικανό και καθορίζουν το πλαίσιο της φροντίδας υγείας κατά το τελικό στάδιο της ζωής. Πρόκειται για ιατρο-νοσηλευτικές παρεμβάσεις, την εντολή «μη ανάνηψης» και τη διαθήκη.

Ο ελληνικός Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας κατοχυρώνει το σεβασμό της αυτονομίας του ασθενούς και προβλέπει την αντιπροσώπευση από τους οικείους στην περίπτωση που ο ασθενής απολέσει την ικανότητα συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων. Συγκεκριμένα, «ο ιατρός δεν επιτρέπεται να προβεί στην εκτέλεση οποιασδήποτε ιατρικής πράξης χωρίς την προηγούμενη συναίνεση του ασθενούς». Επίσης, «αν ο ασθενής δε διαθέτει ικανότητα συναίνεσης, η συναίνεση για την εκτέλεση ιατρικής πράξης παρέχεται από το δικαστικό συμπαραστάτη, εφόσον αυτός έχει οριστεί. Αν δεν υπάρχει δικαστικός συμπαραστάτης, η συναίνεση δίνεται από τους οικείους του ασθενούς».

Ο κώδικας ορίζει ότι οι προγενέστερα εκφρασθείσες επιθυμίες του ασθενούς πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν κατά το σχεδιασμό της θεραπευτικής τακτικής: «ο ιατρός λαμβάνει υπ' όψιν τις επιθυμίες που είχε εκφράσει ο ασθενής, ακόμη και αν, κατά το χρόνο της επέμβασης, ο ασθενής δεν είναι σε θέση να τις επαναλάβει».

Παράλληλα, απαγορεύει την ευθανασία: «ο ιατρός οφείλει να γνωρίζει ότι η επιθυμία ενός ασθενούς να πεθάνει, όταν αυτός βρίσκεται στο

τελευταίο στάδιο, δεν συνιστά νομική δικαιολόγηση για τη διενέργεια πράξεων, οι οποίες στοχεύουν στην επίσπευση του θανάτου».

Τέλος, αναγάγει σε βασική υποχρέωση του ιατρού την προσφορά παρηγορητικής φροντίδας: «ο ιατρός, σε περίπτωση ανίατης ασθένειας που βρίσκεται στο τελικό της στάδιο, ακόμη και αν εξαντληθούν όλα τα ιατρικά θεραπευτικά περιθώρια, οφείλει να φροντίζει για την ανακούφιση των ψυχοσωματικών πόνων του ασθενούς. Του προσφέρει παρηγορητική αγωγή..., συμπαρίσταται στον ασθενή μέχρι το τέλος της ζωής του και φροντίζει ώστε να διατηρεί την αξιοπρέπειά του».

Οι σχετικές με τη συναίνεση, την αντιπροσώπευση και τις εκ των προτέρων εκφρασθείσες επιθυμίες διατάξεις του κώδικα ευθυγραμμίζονται πλήρως με τη Σύμβαση του Οβιέδο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική, η οποία έχει κυρωθεί από την ελληνική Βουλή και ισχύει ως εσωτερικό δίκαιο.

Το 2006, η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής, στην εισήγησή της με θέμα «Τεχνητή παράταση της ζωής», υιοθετεί τις θεμελιώδεις αρχές του ωφελείν και του μη βλάπτειν και υποστηρίζει ότι στον ασθενή τελικού σταδίου «ως αναμφισβήτητο όφελος παραμένει μόνο η ανακούφιση από τους πόνους και την ταλαιπωρία. Αντίθετα, η τεχνητή παράταση των βιολογικών λειτουργιών, χωρίς ελπίδα θεραπείας, μπορεί να θεωρηθεί βλάβη». Ακόμη, θεωρεί ότι «η εξακολούθηση ή μη της παρέμβασης δεν μπορεί να επαφίεται μόνο στην κρίση του ιατρού» και ότι «η απόφαση πρέπει να λαμβάνεται από τον ίδιο τον ασθενή, εφόσον αυτός είναι σε θέση να εκφράσει τη γνώμη του, ή από τους οικείους του». Η Επιτροπή αναγνωρίζει το ενδεχόμενο να ανακύψει σύγκρουση γνώμων μεταξύ θεράποντος ιατρού και οικείων του

ασθενούς. Για την επίλυση της διαφωνίας, προτείνει τη μεσολάβηση της επιτροπής δεοντολογίας του νοσοκομείου και την παρέμβαση των κοινωνικών λειτουργών. Όμως, αν η αντίθεση είναι τόσο έντονη ώστε να αποβαίνουν άκαρπες οι προσπάθειες εξομάλυνσής της, η Επιτροπή εκτιμά ότι «ο θεράπων οφείλει να αποχωρήσει, αφού εξασφαλίσει την παρακολούθηση του ασθενούς από άλλον ιατρό της επιλογής των οικείων του».

Η Επιτροπή Βιοηθικής της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος παραδέχεται ότι «η ιατροφαρμακευτική τεχνολογία δεν παρατείνει μόνο τη ζωή, αλλά ενίοτε και τη διαδικασία του θανάτου» και τονίζει ότι «η χρήση της ιατρικής επέμβασης καλό είναι να εκτείνεται μέχρι του σημείου όπου οι επιπλοκές και τα επιπρόσθετα προβλήματα που δημιουργεί δε βασανίζουν περισσότερο απ' όσο ανακουφίζουν». Συστήνει την αποφυγή χρήσης «επιθετικών μέσων που περισσότερο ταλαιπωρούν και καθόλου δεν θεραπεύουν» και επισημαίνει «το ενδεχόμενο να προκληθεί με θεραπευτικές υπερβολές τεχνητή παράταση των φυσικών ορίων της ζωής και διατήρηση μιας κατάστασης επ' αόριστον, με αποτέλεσμα μέχρι και την καταρράκωση της αξιοπρέπειας του ασθενούς».

Θεραπεία και πόροι

Το δικαίωμα στη ζωή δεν περιλαμβάνει το δικαίωμα στη θεραπεία για τη διατήρηση της ζωής ανεξαρτήτως συνθηκών. Ωστόσο, το δικαίωμά σας στη ζωή θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στις αποφάσεις για το αν θα σας προσφερθεί μια θεραπεία για τη διατήρηση της ζωής.

Δεδομένου ότι η Πράξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων τέθηκε σε ισχύ, οι αποφάσεις για το αν θα παρασχεθεί ή όχι μια θεραπεία εξετάζονται πιο προσεκτικά. Οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να έχουν ορθολογική πολιτική, ώστε να διασφαλίζουν ότι οι πόροι τους κατανέμονται δίκαια. Οι αποφάσεις σχετικά με την παροχή θεραπείας πρέπει να είναι δικαιολογημένες. Όταν οι αποφάσεις αυτές μοιάζουν να είναι άδικες, μπορεί να τεθεί θέμα σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όσο ισχυρότερη επίπτωση έχει στα ανθρώπινα δικαιώματά σας μια απόφαση να μην σας παρασχεθεί θεραπεία, τόσο μεγαλύτερη είναι η ανάγκη για τις δημόσιες αρχές να είναι σε θέση να αιτιολογήσουν την απόφασή τους.

Οι αποφάσεις αναφορικά με τη θεραπεία είναι επίσης σχετικές με το δικαίωμά σας στο σεβασμό της ιδιωτικής σας ζωής.

Υποσιτισμός και αφυδάτωση

Εάν το προσωπικό δε λαμβάνει επαρκή μέτρα ώστε να διασφαλίσει ότι σας παρέχονται αρκετό φαγητό και υγρά, ενώ βρίσκεστε σε νοσοκομεία ή οικοτροφεία, αυτό θα μπορούσε να έχει μοιραίες συνέπειες και μπορεί να παραβιάζει το δικαίωμα στη ζωή.

Παράδειγμα

Ένας νοσηλευόμενος ασθενής, απεγνωσμένος για ένα ποτήρι νερό, αναγκάστηκε να καλέσει στο τηλεφωνικό κέντρο του νοσοκομείου που νοσηλευόταν, για να παρακαλέσει να δει ένα γιατρό. Ανέφερε ότι οι

νοσοκόμες αρνήθηκαν να του δώσουν νερό, επειδή είχε κατά λάθος ρίξει κάτω το πρώτο ποτήρι νερό που του δόθηκε. Όταν όμως έφθασε ο γιατρός, η νοσοκόμα της πτέρυγας τον έδιωξε, ενώ χαρακτήρισε την αντίδραση του ασθενή υπερβολική και απείλησε να του κατάσχει το τηλέφωνό του. Ο άνδρας πέθανε οχτώ ώρες αργότερα. Η κατάσταση του δεν ήταν αρχικά απειλητική για τη ζωή και η έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, αν δεν είχαν γίνει τα σφάλματα αυτά από τη νοσοκόμα της πτέρυγας, θα είχε επιζήσει. Μια τέτοιου είδους κατάσταση θα μπορούσε να παραβιάζει το δικαίωμα στη ζωή.

Ακατάλληλη φαρμακευτική αγωγή

Υπάρχουν δεδομένα για κατάχρηση ηρεμιστικών ή αντιψυχωτικών φαρμάκων για τον έλεγχο της συμπεριφοράς των ατόμων με άνοια. Τα αντιψυχωτικά φάρμακα μπορεί να αυξήσουν τον κίνδυνο εγκεφαλικών επεισοδίων για τους ηλικιωμένους με άνοια, επομένως αυτή η πρακτική θέτει κίνδυνο παραβίασης του δικαιώματος στη ζωή. Ακατάλληλη χρήση της φαρμακευτικής αγωγής με αυτόν τον τρόπο είναι επίσης πιθανό να εγείρει ζητήματα στο πλαίσιο του δικαιώματος στο σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, δεδομένων των πιθανών αρνητικών παρενεργειών, όπως η δυσκολία στην ομιλία, η αδυναμία αναγνώρισης προσώπων και η αδυναμία βάδισης.

Παράδειγμα

Ένας ηλικιωμένος ζούσε σε ένα οικοτροφείο. Η οικογένειά του παρατήρησε

ότι παρουσίαζε πολλή υπνηλία και υποτονία. Συζήτησαν τη φαρμακευτική του αγωγή με το οικοτροφείο, αλλά τους είπαν ότι ήταν σε πολύ χαμηλή δοσολογία. Ξεκίνησε να αρνείται να φάει και να πιει και εισήχθη στο νοσοκομείο με σοβαρή αφυδάτωση. Ο γιατρός στο νοσοκομείο αναρωτήθηκε αν του είχαν δοθεί υπερβολικά φάρμακα και χρησιμοποίησε φαρμακευτική αγωγή για την αντιμετώπιση της επίδρασης της υπερδοσολογίας. Εντός 24 ωρών μετά την ένεση, ήταν σε θέση να ανακαθίσει στο κρεβάτι. Συμπέραναν ότι του είχαν δοθεί τρεις φορές περισσότερα φάρμακα από ό,τι είχε δηλώσει το οικοτροφείο. Δυστυχώς, ο άνθρωπος πέθανε λίγες μέρες αργότερα. Κινητοποιήθηκε έρευνα από την αστυνομία και τις κοινωνικές υπηρεσίες. Μια κατάσταση αυτού του είδους θα μπορούσε να θεωρηθεί παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή.

Θανατικές ανακρίσεις

Το δικαίωμα στη ζωή μπορεί να θέτει τις δημόσιες αρχές υπό τη θετική υποχρέωση να διενεργούν δικαστικές έρευνες για θανάτους υπό ύποπτες συνθήκες. Παραδείγματα μπορεί να περιλαμβάνουν περιπτώσεις στις οποίες δεν παρασχέθηκε θεραπεία για τη διατήρηση στη ζωή ή περιπτώσεις ύποπτων θανάτων σε ένα οικοτροφείο και ισχυρών ενδείξεων που υποδεικνύουν ότι μπορεί να υπήρξε κακοποίηση ή παραμέληση. Οι δημόσιες αρχές έχουν την υποχρέωση να προστατεύουν τη ζωή σας και, αν αποτύχουν να ερευνήσουν σωστά αυτούς τους θανάτους, αυτό θα μπορούσε να συνιστά παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή.

Το δικαίωμα στη ζωή θέτει επίσης τις δημόσιες αρχές υπό την υποχρέωση να διασφαλίσουν ότι **οι οικογένειες εμπλέκονται** στη

διαδικασία της θανατικής ανάκρισης. Θα πρέπει να έχουν πρόσβαση στις πληροφορίες που χρειάζονται, προκειμένου να ανακαλύψουν τι συνέβη στα μέλη της οικογένειάς τους.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: Πρακτικές συμβουλές και πληροφορίες

Ο οδηγός αυτός έχει ως στόχο να σας βοηθήσει να καταλάβετε ποια είναι τα δικαιώματά σας και να αναγνωρίσετε καταστάσεις στις οποίες τα δικαιώματά σας ή κάποιου που γνωρίζετε, έχουν παραβιαστεί. Αυτή η ενότητα δίνει πρακτικές συμβουλές για το τι μπορείτε να κάνετε στη συνέχεια, αν νομίζετε ότι αυτό έχει συμβεί ή συμβαίνει.

Συζητώντας γι' αυτό

- Μιλήστε σε κάποιον που μπορείτε να εμπιστευθείτε
- Υπάρχουν πολλές ομάδες υποστήριξης ή συμβουλευτικές γραμμές που μπορείτε να μιλήσετε
- Έχετε κατά νου ότι κάθε πρόβλημα δε συνιστά απαραίτητα ζήτημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Το πρώτο βήμα για την αντιμετώπιση ζητημάτων που άπτονται των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι να μιλήσετε σε κάποιον γι' αυτά. Αυτό μπορεί να ακούγεται σαν ένα προφανές βήμα. Ωστόσο, πολλά άτομα συχνά αισθάνονται απομονωμένα ή ότι δεν μπορούν να μιλήσουν για την κατάστασή τους, φοβούμενα για τις συνέπειες, ή ότι τίποτα δε θα αλλάξει εάν όντως μιλήσουν σε κάποιον γι' αυτό.

Μιλήστε με κάποιον τον οποίο αισθάνεστε ότι είστε σε θέση να εμπιστευθείτε –ένα στενό φίλο ή συγγενή, μια ομάδα υποστήριξης ή

μία από τις οργανώσεις που αναφέρονται στην ενότητα "Χρήσιμες επαφές". Είναι γενικά καλή ιδέα να ζητήσετε συμβουλές από έναν έμπειρο σύμβουλο πριν από την ανάληψη δράσης. Αυτό θα σας βοηθήσει να καταλάβετε πιο καθαρά για τι είδους θέματα πρόκειται. Ενδεχομένως, η κατάστασή σας, παρότι οδυνηρή, δεν περιλαμβάνει θέματα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ωστόσο, μπορεί να υπάρχει τρόπος για την αντιμετώπιση του προβλήματός σας χρησιμοποιώντας άλλες οδούς.

Αναλαμβάνοντας δράση

Μερικές φορές, η κατάσταση μπορεί να επιλυθεί άμεσα με το εμπλεκόμενο πρόσωπο ή οργανισμό. Εσείς (ή κάποιος που μπορεί να μιλήσει για λογαριασμό σας) μπορεί να είστε σε θέση να το κάνετε αυτό με ένα λιγότερο επίσημο τρόπο, μιλώντας απευθείας με τους εμπλεκόμενους φορείς ή / και γράφοντας ένα γράμμα.

Εάν δεν είστε σε θέση να επιλύσετε την κατάστασή σας με αυτόν τον τρόπο, όλοι οι δημόσιοι φορείς παροχής υπηρεσιών υποχρεώνονται από το νόμο να διαθέτουν μια επίσημη διαδικασία, ώστε να μπορείτε να διαμαρτυρηθείτε μέσω αυτής.

Ωστόσο, ενδέχεται μια κατάσταση να μπορεί να επιλυθεί μόνο από το δικαστήριο. Η προσφυγή στο δικαστήριο μπορεί να είναι χρονοβόρα και δαπανηρή διαδικασία και, ως εκ τούτου, είναι καλύτερο να αποφευχθεί η δικαστική διαδικασία, όπου είναι δυνατόν. Ωστόσο, υπάρχουν χρονικά όρια για τις νομικές διαδικασίες και, ως εκ τούτου, αν φαίνεται απίθανο να επιλυθεί η κατάσταση άμεσα με το εμπλεκόμενο πρόσωπο

ή οργάνωση, θα πρέπει να αναζητηθεί νομική συμβουλή, το συντομότερο δυνατόν.

Γνωστοποιώντας το πρόβλημα εξ' αρχής

- Μερικές φορές τα θέματα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορούν να επιλυθούν γρήγορα, επικοινωνώντας με τους εμπλεκόμενους, χωρίς να προηγηθούν επίσημες διαδικασίες.
- Προσπαθήστε να αναζητήσετε συμβουλές πριν από τη γνωστοποίηση του προβλήματος άμεσα στο/α εμπλεκόμενο/α άτομο/α.
- Κάποιος που μπορείτε να εμπιστευτείτε μπορεί να είναι σε θέση να μιλήσει για το πρόβλημά σας για λογαριασμό σας

Αν νομίζετε ότι μπορείτε, εσείς ή κάποιος που μπορεί να συνηγορήσει για εσάς, θα πρέπει να γνωστοποιήσετε άμεσα το πρόβλημα στο πρόσωπο ή τη δημόσια αρχή που αισθάνεστε ότι έχει παραβιάσει τα δικαιώματά σας, είτε μιλώντας μαζί τους είτε γράφοντάς τους μια επιστολή, εξηγώντας το ζήτημα και αναφέροντας ότι ίσως υπάρχει μια καταγγελία για θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ένας συνήγορος θα είναι σε θέση να σας παράσχει υποστήριξη και να σας βοηθήσει να επικοινωνήσετε τις απόψεις σας.

Τι είναι ο συνήγορος;

Ο συνήγορος είναι κάποιος που μπορεί να εκπροσωπεί και να υπερασπίζεται

τις απόψεις, τις ανάγκες, τις επιθυμίες, τις ανησυχίες και τα δικαιώματά σας, εάν δεν αισθάνεστε σε θέση να το κάνετε μόνοι σας. Ο συνήγορος μπορεί να σας βοηθήσει επίσης να συμμετέχετε στις αποφάσεις και να λαμβάνετε αποφάσεις. Είναι εντελώς ανεξάρτητος –θα σας εκπροσωπήσει χωρίς να εκφέρει άποψη για τα συμφέροντά σας. Δεν πρέπει να συγχέονται με νομικούς συνηγόρους, οι οποίοι είναι άτομα με εξειδικευμένες νομικές γνώσεις και κατάρτιση, όπως οι δικηγόροι. Νομικοί συνήγοροι εκπροσωπούν τα άτομα σε επίσημα πλαίσια, όπως τα δικαστήρια.

Μπορείτε να μάθετε περισσότερα σχετικά με υποστηρικτές συνηγόρους καλώντας σε οποιαδήποτε από τις συμβουλευτικές γραμμές για τους ηλικιωμένους που αναφέρονται στην ενότητα "Χρήσιμες επαφές".

Αν και αυτός ίσως είναι ο πιο απλός τρόπος να λύσετε το πρόβλημα, θα πρέπει να βεβαιωθείτε ότι έχετε ζητήσει συμβουλές πριν το κάνετε αυτό. Μερικές φορές, το να θέσετε άμεσα το ζήτημά σας μπορεί να σας φέρει σε πιο ευάλωτη θέση, καθώς το/τα ενδιαφερόμενο/α πρόσωπο/α μπορεί να μην αντιδράσει/σουν καλά στην καταγγελία σας. Αν ανησυχείτε ότι το να θέσετε και να γνωστοποιήσετε το ζήτημά σας μπορεί να κάνει τα πράγματα χειρότερα για σας, θα πρέπει να σκεφτείτε το ενδεχόμενο να προσεγγίσετε το πρόβλημα πιο επίσημα, είτε μέσω μιας διαδικασίας παραπόνων είτε –εάν η καταγγελία αποτύχει ή το θέμα είναι πραγματικά επείγον– πηγαίνοντας την υπόθεσή σας στο δικαστήριο.

Εάν αποφασίσετε να θέσετε άμεσα το πρόβλημα, αυτό θα εκκινήσει πιθανότατα μια διαπραγματευτική διαδικασία με στόχο την επίλυση του ζητήματος. Οι δημόσιες αρχές έχουν νομική υποχρέωση να

σεβαστούν τα δικαιώματά σας, οπότε, εάν έχουν αποτύχει να το πράξουν, πρέπει να σας ακούσουν και να σας απαντήσουν.

Χρησιμοποιώντας διαδικασίες παραπόνων-καταγγελιών

- Όλοι οι διαπιστευμένοι φορείς παροχής δημόσιων υπηρεσιών υποχρεώνονται από το νόμο να διαθέτουν μια διαδικασία ώστε να μπορείτε να παραπονεθείτε για τις υπηρεσίες τους.
- Εάν το θέμα σας δεν μπορεί να επιλυθεί με τον τρόπο αυτό, υπάρχουν και άλλες οργανώσεις στις οποίες μπορείτε να κάνετε μια καταγγελία, χωρίς να χρειάζεται να προσφύγετε στο δικαστήριο.
- Δεν κοστίζει τίποτα να κάνετε μια καταγγελία, είτε μέσω μιας διαδικασίας παραπόνων είτε μέσω μιας οργάνωσης καταγγελιών.

Μερικές φορές, το να επισημάνετε τα θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων που εγείρει μια κατάσταση, μπορεί να μην αλλάξει τα πράγματα. Το ενδιαφερόμενο πρόσωπο ή οργανισμός μπορεί να αρνηθεί να σας ακούσει, ή μπορεί να μη συμφωνεί ότι υφίσταται πρόβλημα. Εναλλακτικά, μπορεί να αποφασίσετε ότι η κατάσταση προσεγγίζεται καλύτερα με πιο επίσημο τρόπο.

Πριν επιχειρήσετε να πάτε την υπόθεσή σας στο δικαστήριο, είναι σημαντικό να προσπαθήσετε να περάσετε από την επίσημη διαδικασία παραπόνων της δημόσιας αρχής. Όλοι οι εγγεγραμμένοι πάροχοι υπηρεσιών δεσμεύονται από το νόμο να διαθέτουν μια διαδικασία παραπόνων, που καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα που

χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες αυτές ή εκείνοι που ενεργούν για λογαριασμό τους, μπορούν να παραπονεθούν για την υπηρεσία.

Εάν το θέμα σας παραμένει άλυτο, αφότου έχετε περάσει από τη διαδικασία παραπόνων της δημόσιας αρχής, μπορείτε να υποβάλλετε την καταγγελία σας διαμέσου κάποιας οργάνωσης που λειτουργεί διαμεσολαβητικά.

Μια άλλη επιλογή είναι να γράψετε μια επιστολή προς τοπικούς πολιτικούς εκπροσώπους, οι οποίοι μπορεί να είναι σε θέση να αναλάβουν το θέμα για εσάς.

Προσφεύγοντας στο δικαστήριο

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η προσφυγή στο δικαστήριο μπορεί να είναι μια μακρά διαδικασία και μπορεί να είναι δαπανηρή, εάν δεν πληροίτε τις προϋποθέσεις για νομική βοήθεια. Συνεπώς, είναι καλύτερο να αποφεύγονται δικαστικές διαδικασίες, όπου αυτό είναι δυνατό. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι δημόσιες αρχές δε θα αντιδράσουν κατάλληλα στη διαμαρτυρία σας και ο μόνος τρόπος για την επίλυση του προβλήματος μπορεί να είναι με την ανάληψη νομικής δράσης.

Εάν νομίζετε ότι τα νομικά μέτρα μπορεί να είναι η μόνη λύση, τότε θα πρέπει να αναζητήσετε νομική συμβουλή, το συντομότερο δυνατόν, καθώς οι διεκδικήσεις σας πρέπει να γίνουν γρήγορα. Αν και μερικές φορές μπορεί να υπάρξουν εξαιρέσεις, συνήθως θα πρέπει να

προσφύγετε μια υπόθεση εντός ενός έτους από την παρέλευση του συμβάντος.

Αναζητώντας νομική συμβουλή

- Ενδεχομένως να μπορείτε να λάβετε δωρεάν νομικές συμβουλές από ένα τοπικό νομικό κέντρο δικαίου, Γραφείο Ενημέρωσης Πολιτών ή ένα ανεξάρτητο συμβουλευτικό κέντρο, ή να μπορούν να σας φέρουν σε επαφή με έναν κατάλληλο δικηγόρο ή μια φιλανθρωπική οργάνωση που είναι σε θέση να παρέχουν συμβουλές.
- Το γραφείο πληροφοριών της τοπικής αρχής στο κοντινότερό σας δημαρχείο θα σας δώσει λεπτομερείς πληροφορίες για τις τοπικές νομικές υπηρεσίες, ή μπορείτε να αναζητήσετε σχετικές πληροφορίες στο διαδίκτυο.
- Μπορείτε να βρείτε λεπτομερείς πληροφορίες για τους τοπικούς δικηγόρους και συμβουλευτικούς φορείς, είτε μέσω κοινοτικών νομικών συμβουλευτικών υπηρεσιών, είτε μέσω του Δικηγορικού Συλλόγου.

Μπορεί να είστε σε θέση να λάβετε **δωρεάν νομική βοήθεια** από ένα δικηγόρο, εάν πληροίτε τις προϋποθέσεις οικονομικά. Στο ραντεβού σας με ένα δικηγόρο, ελέγξτε μαζί του για να δείτε εάν είστε επιλέξιμοι για δωρεάν συμβουλές ή, εάν όχι, πόσο θα χρεώσουν για μια αρχική συνέντευξη. Θα πρέπει επίσης να ελέγξετε σε ποια θέματα εξειδικεύεται ο δικηγόρος, καθώς ορισμένοι δικηγόροι μπορεί να μην έχουν εμπειρία στο δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η επόμενη ενέργειά σας θα εξαρτηθεί από τις νομικές συμβουλές που θα λάβετε. Οι υποθέσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων παρουσιάζονται ενώπιον τακτικών δικαστηρίων και ο νομικός σας σύμβουλος θα σας συστήσει την καλύτερη διαδικασία για τη δική σας περίπτωση. Εάν η υπόθεση πρέπει να επιλυθεί από το δικαστήριο, θα πρέπει να εκπροσωπηθείτε από δικηγόρο. Ο δικηγόρος θα σας συμβουλέψει για το αν πληροίτε τις προϋποθέσεις για πλήρη νομική βοήθεια για την κάλυψη των εξόδων παράστασης. Αν η υπόθεσή σας είναι επιτυχής, ανάλογα με τη διαδικασία που θα περάσετε, ενδέχεται να μπορείτε να λάβετε αποζημίωση ή / και να γίνει εντολή για να αποτραπεί η παραβίαση του ανθρωπίνου δικαιώματός σας από τη δημόσια αρχή. Εάν η υπόθεσή σας δεν είναι επιτυχής, μπορεί να είναι δυνατό να ασκήσετε έφεση.

Αν η υπόθεσή σας ακολουθήσει όλη τη διαδρομή μέσα από το δικαστικό σύστημα της χώρας σας χωρίς επιτυχία, η τελευταία επιλογή σας θα είναι να οδηγήσετε την υπόθεσή σας στο **Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων**.

Προκειμένου να δεχθούν την υπόθεσή σας, θα πρέπει να έχει περάσει από όλα τα αρμόδια δικαστήρια της χώρας σας και θα πρέπει να απευθυνθείτε εντός 6 μηνών από την τελευταία απόφαση των δικαστηρίων της χώρας σας.

Η διαδικασία ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου είναι δωρεάν, αλλά δεν παρέχει νομική βοήθεια για την αμοιβή δικηγόρου ώστε να συντάξει την αρχική καταγγελία σας. Αν το Δικαστήριο αποφασίσει να δεχτεί την υπόθεσή σας, μπορεί να είστε σε θέση να λάβετε δωρεάν νομική βοήθεια, εάν δεν μπορείτε να πληρώσετε ένα δικηγόρο.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: Χρήσιμες επαφές

Ο φιλοξενούμενος στις Μονάδες Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης (Μ.Ψ.Α.) παραμένει πολίτης και, ως εκ τούτου, διαθέτει το σύνολο των δικαιωμάτων που διαθέτει ο τελευταίος βάσει του Συντάγματος και των νόμων (ως άνθρωπος, πολίτης, ασθενής, διοικούμενος).

Για κάθε ζήτημα, παράπονο, πρόβλημα, ο πολίτης δικαιούται να υποβάλλει αναφορά στην αρμόδια δημόσια Αρχή – Υπηρεσία και δικαιούται να λάβει απάντηση επ’ αυτού (άρθρο 10 του Συντάγματος). Για τους ασθενείς προβλέπονται ειδικότερα δικαιώματα (άρθρο 47 ν. 2071/1992) και ειδικότεροι φορείς για την προστασία τους.

Αρμόδιες αρχές για την προάσπιση των δικαιωμάτων είναι τα *δικαστήρια* (διοικητικά – πολιτικά) και οι *εισαγγελικές αρχές* (για τυχόν αξιόποινες πράξεις) ή οι *διοικητικές αρχές*, όπως αναφέρονται ενδεικτικά παρακάτω:

Φορείς προστασίας δικαιωμάτων (ψυχικά) ασθενών

- *Ειδική Επιτροπή Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Ψυχικές Διαταραχές*. Εδρεύει στο Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (δέχεται παράπονα, αναφορές ή καταγγελίες για την παραβίαση των δικαιωμάτων των ψυχικά ασθενών).

Διεύθυνση: Υπ. Υγείας & Κοιν. Αλληλεγγύης, Αριστοτέλους 17-19, Αθήνα.

- *Σώμα Επιθεωρητών Υπηρεσιών Υγείας και Πρόνοιας (Σ.Ε.Υ.Υ.Π.):* Πρόκειται για αυτοτελή υπηρεσία που υπάγεται στον Υπουργό Υγείας η οποία δέχεται και ερευνά υποθέσεις σχετικά με τη λειτουργία δημόσιων και ιδιωτικών φορέων υγείας και πρόνοιας.

Διεύθυνση: Πειραιώς – 205, 118 53 Αθήνα, Τηλ. 210-3480906, 210-3480859

- *Τριμελείς Επιτροπές Προάσπισης Δικαιωμάτων των Ασθενών.* Εδρεύουν σε κάθε νοσηλευτικό ίδρυμα και δέχονται τυχόν παράπονα ή αναφορές ασθενών, σχετικά με την παραβίαση των δικαιωμάτων από το οικείο νοσοκομείο.

Φορείς προστασίας δικαιωμάτων απέναντι στη Δημόσια Διοίκηση

- *Συνήγορος του Πολίτη (Συνήγορος της Υγείας).* Ανεξάρτητη Αρχή η οποία δέχεται και ερευνά αναφορές για κάθε δημόσια υπηρεσία η οποία παραβιάζει δικαιώματα των πολιτών Έχει ως ειδική αρμοδιότητα την διερεύνηση υποθέσεων «σχετικών με τα δικαιώματα της υγείας, πρόνοιας και κοινωνικής αλληλεγγύης».

Διεύθυνση: Χατζηγιάννη Μέξη – 5, 115 28 Αθήνα, Τηλ. 210-7289600, Φαξ: 210-7292129, E-Mail: info@synigoros.gr, Ιστοσελίδα: www.synigoros.gr

- *Σώμα Επιθεωρητών – Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης.* Αυτόνομο σώμα εσωτερικού ελέγχου των δημοσίων υπηρεσιών.

Διεύθυνση: Συγγρού – 60, 117 42 Αθήνα, Τηλ. 210-92.81.800, 210-92.81.921, Φαξ: 210-92.81.819, E-mail: seedd@seedd.gr, Ιστοσελίδα: www.seedd.gr

Φορείς προστασίας δικαιωμάτων απέναντι σε δυσμενείς διακρίσεις

Για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως αναπηρίας, ηλικίας κλπ. (απαγόρευση διακρίσεων) ορίστηκαν ως αρμόδιοι φορείς (άρθρο 19 του Ν. 3304/2005):

- *Ο Συνήγορος του Πολίτη*, για θέματα που σχετίζονται με παραβιάσεις εκ μέρους των δημοσίων υπηρεσιών.
- *Η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης*, για θέματα που σχετίζονται με παραβιάσεις στον Ιδιωτικό τομέα. Η *Επιτροπή* αυτή λειτουργεί στο Υπουργείο Δικαιοσύνης

Διεύθυνση: Υπουργείο Δικαιοσύνης, Μεσογείων – 96, Αθήνα

Δικαιώματα που περιλαμβάνονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

- Άρθρο 2: το δικαίωμα στη ζωή
- Άρθρο 3: το δικαίωμα να μην υποβάλλονται σε βασανιστήρια ή να μην υπόκεινται σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση
- Άρθρο 4: το δικαίωμα στην ελευθερία από τη δουλεία και τα καταναγκαστικά έργα
- Άρθρο 5: το δικαίωμα στην ελευθερία
- Άρθρο 6: το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη
- Άρθρο 7: το δικαίωμα μη επιβολής ποινής άνευ νόμου
- Άρθρο 8: το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της κατοικίας και της αλληλογραφίας
- Άρθρο 9: το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας
- Άρθρο 10: το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης
- Άρθρο 11: το δικαίωμα της ελευθερίας του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι
- Άρθρο 12: το δικαίωμα σύναψης γάμου
- Άρθρο 13: το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής
- Άρθρο 14: το δικαίωμα μη διακρίσεων σε σχέση με οποιοδήποτε από τα δικαιώματα που περιλαμβάνονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση
- Άρθρο 1, Πρωτόκολλο 1: το δικαίωμα στην προστασία της ιδιοκτησίας

- Άρθρο 2, Πρωτόκολλο 1: το δικαίωμα στην εκπαίδευση
- Άρθρο 3, Πρωτόκολλο 1: το δικαίωμα για ελεύθερες εκλογές